

JONAS ŠUKYS

KALBOS PATARIMAI
ISTORIJOS MOKYTOJAMS

JONAS ŠUKYS

KALBOS PATARIMAI
ISTORIJOS MOKYTOJAMS

Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas
Vilnius, 1998

Išleista Valstybinės lietuvių kalbos komisijos
prie Lietuvos Respublikos Seimo lėšomis
pagal Valstybinės kalbos vartojimo ir ugdymo
1996–2005 metų programą

ISBN 5-420-01446-7

© Jonas Šukys, 1998
© Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998

P r a t a r m ė

Ši parankinė knygutė pirmiausia skiriama istorijos ir kartu politologijos mokytojams, bet, manytume, galėtų praversti ir aukštųjų mokyklų istorijos specialybės studentams, dėstytojams. Ji padės apsisaugoti bent nuo būdingiausių ir dažniausių kalbos klaidų, pasitaikančių istorikų kalboje.

Medžiaga knygelei rinkta įvairiais būdais. Beveik dešimt metų teko dėstyti kalbos kultūros kursą istorijos mokytojams, besitobulinantiems Lietuvos pedagogų kvalifikacijos institute, su jais bendrauti, domėtis tame institute kaupiamais jų kontroliniais ir kursiniais darbais, įvairiais metodiniais pranešimais. Papildomos medžiagos pasirinkta ir iš būsimųjų istorijos mokytojų – Vilniaus pedagoginio universiteto istorijos specialybės studentų diplominių darbų, taip pat iš rengtų spaudai verstinių istorijos vadovėlių, kuriuos teko recenzuoti „Šviesos“ leidyklos prašymu.

Į pirmą knygėlės dalį „Klaidingai pavartojamų žodžių, kai kurių jų formų bei žodžių junginių abėcėlinis sąrašas“ iš surinktos medžiagos pateko tie klaidingos leksikos, iš dalies žodžių darybos, morfologijos ir sintaksės (iškelta aktualiųjų žodžių junginių) dalykai, kurie istorikams pavojingiausi ir klystama dažniausiai, taip pat kur neretai abejojama, ką rinktis. Pateikiama medžiaga iš esmės sutvarkyta pagal „Kalbos praktikos patarimų“ II leidimo (Vilnius, 1985) pavyzdį. Griežti taisymsai pažymėti dviem lygybės ženklo brūkšniais (=), taisymsai su „geriau“ – vienu brūkšniu (-). Iš ten perimti ir sutrumpinimai dirbt. – *dirbtina*, *dirbtinis*; hibr. – *nevirtotinas hibridas*; nevirt. – *nevirtotina*, *nevirtoti*; nevirt. r. – *nevirtotina (šia) reikšme*; n. svet. – *nevirtotina svetimybė (barbarizmas)*; n. vert. – *nevirtotinas vertinys (vertalas)*; tarm. – *tarmybė*; priev. – *prieveiksmis*. Kadangi knygėlės apimtis ribota, žodžių nevirtotina reikšme pateikiami ne visi galimi klaidų atve-

jai, o tik būdingesni istorikų kalbai; be to, nenurodoma norminė tokių žodžių vartosena, išskyrus vieną kitą atvejį, kur ji istorikams aktuali.

Antra knygelės dalis yra „Kirčiavimas“. Čia pateikta „Sunkiau kirčiuojamų dažnesnių žodžių kirčiavimo lentelė“, „Lietuvos miestų ir svarbesnių istorinių vietų vardų kirčiavimo lentelė“, „Sunkiau kirčiuojami istorinių asmenybių asmenvardžiai“, taip pat yra pastabų apie istorikams aktualių tam tikrų grupių daiktavardžių ir kitų kalbos dalių kirčiavimą.

Trečia knygelės dalis – įvairių kalbos lygmenų pratimai. Jie padės istorikams pasitikrinti lietuvių kalbos mokėjimą, sustiprinti savo kalbinį išgūdžius, pratins pastebėti kalbos klaidas, mokys jas tinkamai taisyti susiradus pakaitų kalbinėje literatūroje.

Knygelė glausta, visko aprėpti joje nebandoma – tai tik pirmas kalbininkų mėginimas ateiti istorijos mokytojams į pagalbą. Ačiū visiems, prie jos prisidėjusiems, o pirmiausia – šios knygutės vertintojams ekspertams ir finansiškai rėmusiai Valstybinei lietuvių kalbos komisijai.

Autorius

KLAIDINGAI PAVARTOJAMŲ ŽODŽIŲ, KAI KURIŲ JŲ FORMŲ BEI ŽODŽIŲ JUNGINIŲ ABĖCĖLINIS SĄRAŠAS

ant kiek n. vert. – *kiek, kaip; koks: Išsiaiškinkime, ant kiek (= kiek, kaip) tai atitiko to meto žmonių lūkesčius. Nežinom, ant kiek (= kiek, koks) jis buvo turtingas.*

ant tiek n. vert. – *tiek, taip; toks: Šalis buvo ant tiek (= tiek, taip, tokia) nusilpusi, kad ilgai išsilaikyti nebegalėjo. Ant kiek (= Kiek) kilo atlyginimai, ant tiek (= tiek) krito pinigų vertė.*

apart n. svet. – *bė, išskyrus: Apart (= Be) datų ir vardų, dar mokykime suvokti istorijos procesą. Sutartį pasirašė visos didžiosios šalys, apart Kinijos (= be Kinijos, išskyrus Kiniją).*

aplamai – geriau nevert. apibendrinimo reikšme „apskritai“: *Aplamai (= Apskritai) istorija mokiniai domisi. Tada šios privilegijos buvo aplamai (= apskritai, visiškai) panaikintos.*

apsprešti n. vert. – *(nu)lėmti: Kas apsprendė (= (nu)lėmė) tuos pokyčius? Valstiečių nepasitenkinimas ir apsprendė (= nulėmė) šio judėjimo kryptį.*

atitikti, atatinkamas, atatinkamai tarm. – geriau *atitikti, atitiškamas, atitiškamai: Atatinkamai (= Atitinkamai) ginklų turėjo sumažinti ir Rusija.*

atitikti kam n. vert. – *atitikti ką: Istorijos vadovėlio medžiaga turi atitikti mokinių pajėgumui (= pajėgumą). Gamybinės jėgos, kaip buvo įprasta sakyti, nebeatitiko gamybiniam santykiams (= gamybinių santykių). Ar tai atitinka istorijos dėstymo programoje keliamiems uždaviniams (= keliamus uždavinius)?*

atsiekimas n. vert. – *laimėjimas: Lietuviai galėjo pasinaudoti aplinkinių valstybių atsiekimais (= laimėjimais). Mokslo atsiekimai (= laimėjimai) padėjo plėtoti pramonei.*

atsiekti n. vert. – *pasiekti: Nepriklausoma Lietuva buvo daug atsiekusi (= pasiekusi). Istorijos mokytojas turėtų galvoti, kaip geriau atsiekti (= pasiekti) tuos tikslus.*

atsiliepti į ką (poveikio r.) n. vert. – *atsiliēpti kām: Feodalinės priešpaudos stiprėjimas atsiliēpė į žmonių buitį* (= buičiai). *Tai būtų atsiliēpę į šalies pajėgumą* (= pajėgumui; būtų turėję neigiamos įtakos, pakenkę šalies pajėgumui).

(Tačiau gerai *I* vyriausybės raginimą (kreipimąsi...) *atsiliēpė* visi gyventojai.)

atstatyti – kalbant apie tam tikrą padėtį, situaciją (pvz., nepriklausomybę) ar kokį reiškinį, geriau *atkūrti: Jogaila siūlė atstatyti* (– *atkurti*) *anksčiau buvusią padėtį. 1990 metų kovo 11 dieną Lietuvos nepriklausomybė buvo atstatyta* (– *atkurta*). *Salys greitai atstatė* (– *atkūrė*) *karo nualintą ūkį*.

atstovauti n. vert. – *atstováuti kām: Kurias klases* (= *Kurioms klasėms*) *tie veikėjai atstovavo? Dar neaišku, kas ten atstovaus Lietuvą* (= *Lietuvai*).

atžymėti n. vert. – 1. *pažymėti: B. Dundulis atžymi* (= *pažymi, nurodo*), *kad 1657 m. Švedijai susiklostė nepalanki tarptautinė padėtis. Kaip atžymi* (= *pažymi, pabrėžia, teigia*) *šis istorikas, dirvą deryboms paruošė Radvila Rudasis;*

2. *paminėti: Iškilmingai atžymėjome* (= *paminėjome, šventėme*) *nepriklausomybės sukaktį;*

3. *apdovanoti: Jaunuosius istorikus – konkurso nugalėtojus atžymėsi-me* (= *apdovanosime*) *vertingomis knygomis.*

bėgyje ko n. vert. – *peř su galininku: Šimtmečio bėgyje* (= *Per šimtmetį*) *tarp žemaičių ir Ordino buvo atsiradę daug nesutarimų. Jogaila pažadėjo ketverių metų bėgyje* (= *per ketverius metus*) *su savo tautiečiais apsikrikštyti.*

bendrai – apibendrinimo reikšme *apskritai: Bendrai* (= *Apskritai*) *šis įvykis Lietuvos istoriografijoje nėra plačiau išnagrinėtas. Prievolės, bendrai* (= *apskritai*) *imant, pasiliko tos pačios.*

(Tačiau gerai *Už prievolių atlikimą tada atsakydavo visas sodžius bendrai*.)

bendranacionalinis – geriau (*visōs*) *nācijōs, nacionalinis: Prabilta apie bendranacionalinius* (– (*visos*) *nacijōs, nacionalinius*) *dalykus.*

bendratautinis – geriau *tautinis, (visōs) tautōs: Kilo bendratautinis* (= *tautinis, visos tautos*) *sąjūdis.*

bendravaltystinis – geriau (*visōs*) *valstybės, valstybinis: Tai yra bendravaltystinis* (– (*visos*) *valstybės, valstybinis*) *reikalas.*

betarpiškai – geriau nevert. r. „be tarpininkų, tiesiogiai“: *Jis ėmė valdyti šalį betarpiškai* (– *be tarpininkų, tiesiogiai*). *Vytautas betarpiškai* (– *be tarpininkų, tiesiogiai, pats vienas*) *gavo didelę valstybės dalį.*

da- – n. svet.: *Jogailos pradėtas darbas nebuvo iki galo davestas* (= (*pa*)*baigtas*). *Šalis turėjo už visa tai damokėti* (= *primokėti*). *Nedaėję* (= *Nepriėję*) *upės, pulkai sustojo.*

daleiskim hibr. – *sakýkim(e), tařkim(e): Daleiskim* (= *Sakykim, tar-kim*), *Napoleonas nebūtų pralaimėjęs – kas tada?*

dalinti (išdalinti, padalinti...), dalina, dalino, dalinimas tarm. – geriau *dalyti (išdalyti, padalyti...), dalija, dalijo, dalijimas: Valdovai galėjo dalinti* (– *dalyti*) *žemės ir dvarus. Respublika tada buvo padalinta* (– *padalyta*) *į Lietuvos ir Lenkijos švietimo provincijas. Paskutinis Lietuvos–Lenkijos padalinimas* (– *padalijimas*) *įvyko 1795 m.*

daugumoje – nevert. r. „daugiausia(i), dažniausiai, paprastai“: *Graikai savo miestus daugumoje* (= *daugiausia(i), dažniausiai, paprastai*) *kūrė prie jūros. Karaliai daugumoje* (= *daugiausia(i), dažniausiai, paprastai; daugelis karalių*) *turėjo labai prabangius rūmus.*

(Tačiau gerai *Daugumoje mokyklų yra jaunųjų kraštotyrininkų*.)

dėka su kilm. – yra polinksnis, todėl vartotinas tik po kilmininko: *Dėka Vytauto* (= *Vytauto dėka*) *Lietuva stiprėjo.*

Be to, *dėkà* netinka, kur veiksmo baigtis neigiama, nepalanki: *Lenkų diplomatijos dėka* (= *Kadangi lenkai/lenkų diplomatai trukdė*) *įsteigti nepriklausomą Lietuvos bažnytinę provinciją nepavyko* (arba *įsteigti nepriklausomą Lietuvos bažnytinę provinciją sutrukdė lenkų diplomatija*).

didelis dėmesys – geriau nevert. r. „daug dėmesio“: *Didelis dėmesys* (– *Daug dėmesio*) *tada buvo skiriamas* (– *skiriama*) *švietimo reformai.*

dvasiškis, dvasiškija dirbt. – *dvāsininkas, dvasininkija: Svarbų vaidmenį viduramžiais vaidino dvasiškiai* (= *dvasininkai*). *Dvasiškija* (= *Dvasininkija*) *reformomis nebuvo patenkinta.*

eilė, visa eilė – nevert. abstraktaus kiekio reikšme vietoj *daug, nemāža, grupė, dalis, kėliadesimt, keliolika, kėletas* arba kur galima praleisti: *Lietuva tada buvo susiskaldžiusi į eilę* (= *į nemaža, į keletą*)

kunigaikštysčių (arba tiesiog buvo susiskaldžiusi į kunigaikštystes). Tarpukario Lietuvoje buvo sprendžiama visa eilė (= daug, nemaža) tokių klausimų. **Per eilę metų** (= Per daugelį, daug metų; per dešimtmečius, šimtmečius) tai įaugo į valstiečių sąmonę. 1655 m. Kėdainių unija su Švedija aptarta eilėje (= daugelyje) knygų ir straipsnių (tiksliau ne vienoje knygoje ar straipsnyje).

gadyne n. svet. – mėtas, laikas (laikā), laikotarpis: Reikia atsiminti, kad tai buvo spaudos draudimo gadyne (= metas, laikas, laikai, laikotarpis).

galimai dirbt. – geriau kuō/kō; kiek gālīma: Feodalai stengėsi iš valstiečių išlupti galimai (= kuo/ko; kiek galima) daugiau duoklės.

galvoti – geriau nevert. r.: 1. „manyti“: Istorikai galvoja (= mano), kad šiam žygiui nebuvo tinkamai pasirengta;

2. „ketinti, planuoti“: Jis galvojo (= ketino, planavo) organizuoti tolesnę kovą.

gautis – nevert. r. „išeiti, pasisekti, pavykti“: Pažiūrėsiu, kas čia jums gausis (= išeis, bus; Kaip čia jums pasiseks, pavyks). Taip gavosi (= išėjo, buvo, atsitiko), kad gudriai suregztas žvalgybos planas suiro.

gi – nevert. vietoj jungtuko ō: Viena Lietuvos dalis atiteko Rusijai, gi (= o) kita – Prūsijai. Turtingieji lobo, gi (= o) vargšai vis labiau skurdo.

įdomautis, įdomavimasis dirbt. – domėtis, domėjimasis: Tokiomis politikos apžvalgomis mokiniai įdomaujasi (= domisi). Pratinu mokinius prie įdomavimosi (= prie domėjimosi, gyviau domėtis) šalies ir užsienio politiniais įvykiais.

imidžas n. svet. – įvaizdis: Tokie dalykai labai kenkia valstybės imidžui (= įvaizdžiui).

impičmentas n. svet. – (valstybės) apkaltà: Net prezidentui gali būti paskelbtas impičmentas (= paskelbta apkalta). Impičmento (= Apkaltos) procesas užsitęsė.

-iniai (prieiv.) dirbt. – su baigmeniu -iniai prieiv. nevert., nes iš santykinių būdv. su priesaga -inis prieiv. nedaromi: Tai buvo ekonominiai (= ekonomiškai) stipri šalis. Tautos uždavinys – ugdyti fiziniai (= fiziniai) ir dvasiniai (= dvasiškai) gražius žmones. Tos naujos politinės priemonės buvo tik išoriniai (= išoriškai) efektingos. Sutartis tiesioginiai

(= tiesiogiai) buvo nukreipta prieš Kęstutį. Padėtis Lietuvoje dabar esminiai (= iš esmės) pasikeitusi.

ypatingai – pabrėžiant geriau ypač: Ypatingai (= Ypač) didelį poveikį mokiniams daro istorijos mokytojo išprusimas. Vytautas domėjosi karo dalykais, ypatingai (= ypač) ginklais. Turto grobstymu ypatingai (= ypač, pirmiausia) pasižymėjo aukštieji valdininkai. Ypatingai Baltijos jūros reikšmė (= Baltijos jūros reikšmė ypač/labai/nepaprastai) iškilo XVI a.

(Tačiau ne klaida Šaliai jis vadovavo ypatingai, t. y. neįprastai, keistai, savotiškai.)

ir – nevert. tam tikrose stiprinamosiose konstrukcijose pakartotiems žodžiams (ypač skaitvardžiams, prieveiksmiams) jungti: Per karus žūdavo tūkstančiai ir tūkstančiai (= tūkstančių tūkstančiai, tūkstančiai) žmonių. Vėl ir vėl (= Vėl, vis, iš naujo) sukasi istorijos ratas. Mano penktokai labai ir labai (= labai labai; labai, nepaprastai) nori pamatyti Gedimino pilį.

į(si)jungti – nevert. r. „į(si)traukti“: Įsijunkime (= Įsitraukime) į kraštotyros darbą. Į šią kovą įsijungė (= įsitraukė) ir Rusija. Nevertėtų istorijos dalyko įjungti (= įtraukti, nukelti) į tarpdalykinius kursus.

įsisavinti, įsisavinimas – geriau nevert. r. „išmokti, įsiminti; išmokimas, įsiminimas“: Tuos istorijos dalykus mokiniai nesunkiai įsisavina (= išmoksta?, įsimena?, supranta?). Svarbu istorijos sąvokų teisingas įsisavinimas (= supratimas, suvokimas; geriau Svarbu teisingai suvokti/ Svarbu išmokti, įsiminti (neiškraipytas) istorijos sąvokas).

istorinis – geriau nevertoti, kur užtenka ar net tikslinga rinktis istorijos: Mokiniai supažindiname su istorine (= istorijos) raida. Istorinės (= Istorijos) temos vaikams patinka. Naudinga aplankyti kokį istorinį (= istorijos) muziejų. Reikia griežčiau atrinkti istorinę (= istorijos) medžiagą.

Istorijos – reiškia „priklausantis istorijai, susijęs su istorija“ (istorijos įvykiai, istorijos šaltiniai, istorijos kabinėtas...), o istorinis – tai „išskirtinis, turintis didelę reikšmę istorijai ar visuomenei“ (istorinis įvykis, istorinis nutarimas...) arba paremtas istorija (istorinis romanas, istoriniai filmai...).

išdavoje ko n. vert. – dėl, dėl to, todėl: Tokios politikos išdavoje (= Dėl tokios politikos) kraštas silpo. Dalijantis Livoniją šalių interesai išsiskyrė, ir to išdavoje (= dėl to, todėl) atsirado konfrontacija su Švedija.

išsireikšti, išsireiškimas n. vert. – pasakýti, pasākymas (pósakis): Jų tikslai, jei galima taip išsireikšti (= pasakyti), buvo grobuoniški. Nudėvėti išsireiškimai (= pasakymai, posakiai) „sunki būklė“, „narsi kova“ per istorijos pamokas mokinių nepatraukia.

išskirti – nevert. r. „(pa)skirti“: Vyriausybė išskyrė (= skyrė, paskyrė) nemaža pinigų paremti nukentėjusiems rajonams.

iššaukti – nevert. r. „sukelti“: Noras įvesti absoliutinę valdžią paprastai iššaukia (= sukelia) pasipriešinimą. Didėjančios prievolės iššaukė (= sukėlė) valstiečių nepasitenkinimą. Tai nebuvo brandus politinis aktas, tik karo iššauktas (= sukeltas) reiškiny.

išvadoje – nevert. r. „taigi, vadinasi, todėl; išvada“: Išvadoje (= Tai gi, vadinasi, todėl; išvada:) XVII a. – tai Lietuvos–Lenkijos valstybės smukimo amžius.

įtakoje – nevert. r. „dėl (poveikio), veikiamam“: Didžiųjų geografinių atradimų įtakoje (= Dėl didžiųjų geografinių atradimų (poveikio), gyviau Paveikta didžiųjų geografinių atradimų sparčiai pradėjo plėtotis prekyba. Iš pat mažens Vytautui teko augti dviejų tikėjimų įtakoje (= veikiamam dviejų tikėjimų). Jogaila atsisakė vykti pas magistrą įtakoje (= paveiktas) savo motinos Julijonos.

jei(gu) – nevert. su bendratimi ar padalyviu sąlygai reikšti: Jei kalbėti (= Jei kalbėsime; Kalbėdami) apie Pirmojo pasaulinio karo priežastis, nepamirškime kelių dalykų. Jeigu suskaičiuoti (= Jeigu suskaičiuosime, suskaičiuotume) karo aukas, jų bus (būtų) milijonai. Viskas paaiškės, jei prisiminus (= jeigu prisiminsime; prisiminus), ką mōkėmės per ankstesnes istorijos pamokas.

jei(gu)…, tai… n. vert. – geriau nevert., kai nėra sąlygos reikšmės, o reiškiamas priešinamasis gretinimas: Jei seniau (– Seniau) žmonės gyveno sunkiai, tai dabar (– o dabar) jie gyvena geriau. Jeigu Jogaila (– Jogaila) buvo pirmesnis Aukštaitijoje, tai Vytautas (– o Vytautas) dominavo Žemaitijoje.

kad – nevert. su bendratimi ar padalyviu tikslui reikšti: Kad įgyvendinti (= Kad įgyvendintų, norėdamas įgyvendinti) savo tikslus, Jogaila suartėjo su Ordinu. Kad išryškinti (= Norint išryškinti) esminius epochos bruožus (arba Kad būtų išryškinti esminiai epochos bruožai), reikia kal-

bėti apie svarbiausius dalykus. Tam, kad gauti (= Norint gauti) pagalbą, reikėjo su kaimynais tartis, daryti nuolaidų. Pažangiosios jėgos dar buvo pernelyg silpnos, kad pakeisti (= kad pakeistų) padėtį (geriau ir negalėjo pakeisti padėties). Vytautas dėjo daug pastangų, kad kaip nors apsigynus (= kad kaip nors apsigintų/būtų apsiginta) nuo Ordino (arba stengėsi apsiginti nuo Ordino).

kai kuris – nevert. r. „tam tikras, šioks toks“: Kai kurį (= Tam tikrą, šiokią toki) pagyvėjimą sukėlė po karo vykdoma politika. Istorijos dėstymo konkretinimas yra susijęs su kai kurių (= tam tikrų) detalių pateikimu.

kaimyninis dirbt. – geriau grėtimas, apliūkinis, kaimyno: Paaštrėjo santykiai su kaimyninėmis (– su gretimomis) šalimis (arba su šalimis kaimyninėmis). Bruzdėjimai prasidėjo ir kaimyniniuose (– gretimuose, aplinkiniuose) regionuose. Jie grobė kaimynines (– kaimynų, gretimas) žemes.

kai tuo tarpu – nevert. r. „o“: Kęstutis – lietuviškiausias kunigaikštis, kai tuo tarpu (= o) kiti buvo labai susiję su slavais.

kaip pavyzdžiui n. vert. – pavyzdžiui: Tam pritaria ir kai kurie lietuvių istorikai, kaip pavyzdžiui (= pavyzdžiui), A. Šapoka. Kai kurie baltai, kaip pavyzdžiui (= pavyzdžiui), prūsai, neišliko.

kaip taisyklė n. vert. – dažniausiai, paprastai: Vergų sukilimai kaip taisyklė (= dažniausiai, paprastai) būdavo numalšinami.

kaip žinia n. vert. – geriau žinome/žinoma, kād; kaip žinome/kaip žinoma: Kaip žinia (– Žinome, kad; Kaip žinome/kaip žinoma), karas baigėsi anglų pergale. Kaip žinia (– Žinome, kad; Kaip žinome/kaip žinoma), Kęstutis buvo žemaičių mylimas kunigaikštis.

kas dėl/kai dėl n. vert. – o; o dėl: Kas dėl jų pralaimėjimo, jis (= O jų pralaimėjimas) buvo neišvengiamas. Kai dėl feodalinės santvarkos, tai ji (= O feodalinė santvarka/O dėl feodalinės santvarkos, tai ji) buvo pranašesnė už vergovinę (geriau tiesiog Feodalinė santvarka buvo pranašesnė už vergovinę).

kas liečia (abstrakčia reikšme) – 1. sakinio pradžioje o; o dėl: Kas liečia Vytauto mokymąsi, apie jį nedaug žinome (= O apie Vytauto mokymąsi žinome nedaug). Kas liečia istorijos programą, joje (= O istorijos programoje arba Istorijos programoje) nurodyti ir istorijos mokymo uždaviniai;

2. ne sakinio pradžioje *dėl, apie*: *Buvo susitarta kas liečia karinį bendradarbiavimą (= dėl karinio bendradarbiavimo). Konferencijoje kalbėta ir kas liečia taikos sutartį (= dėl taikos sutarties, apie taikos sutartį).*

kas link n. vert. – 1. sakinio pradžioje *o; o dėl; dėl*: **Kas link** (= *O dėl*) *Dzeuso, tai jis (= O Dzeusas/Dzeusas) buvo dievų valdovas. Kas link (= Dėl) sukilimo priežasčių istorikų nuomonės išsiskiria;*

2. ne sakinio pradžioje *dėl, apie*: *Pasikeista nuomonėmis kas link (= dėl) stojimo į Europos Sąjungą. Kalbėta kas link priimtų naujų įstatymų (= apie priimtus naujus įstatymus).*

kažkoks – geriau nevert. r. „tam tikras, šioks toks“: *Vaikai jau iš namų atsineša kažkokį (= tam tikrą, šioką tokį) praeities supratimą. Yra nustatytas kažkoks (= tam tikras) istorijos pamokų skaičius.*

(Tačiau tinka reikšme „neaišku koks“: *Čia palaidotas kažkoks karys.*)

kompanija – nevert. r. „kampanija, žygis, akcija, vajas“: *Šįsyk kompanija (= kampanija) baigėsi nesėkmingai. Vis labiau įsibėgėja rinkiminė kompanija (= rinkimų kampanija).*

(*Kompānija* reiškia „žmonių sambūris“ arba „bendrovė“.)

kreipti dėmesį (dėmesio) kam n. vert. – *skirti dėmesį (dėmesio) kām; kreipti dėmesį (dėmesio) į ką: Naujajai istorijai mokyklose jau kreipiamama (= skiriama; arba į naująją istoriją mokyklose jau kreipiamama) pakankamai dėmesio. Didelis dėmesys buvo kreipiamas (= Daug dėmesio buvo skiriama) reformoms (arba Daug dėmesio buvo kreipiamama į reformas).*

kuomet tarm. – laiko aplinkybės šalutiniams sakiniams jungti geriau *kaĩ, kadà*: **Kuomet** (= *Kai, kada*) *476 metais paskutinis Romos imperatorius buvo nuverstas, Vakarų Romos imperija nustojo gyvuoti. Mokiniai istorijos įvykius gali pradėti užrašinėti tik tada, kuomet (= kai, kada) išmoksta parašyti savo autobiografiją.*

laike ko n. vert. – *per ką, ko metu*: **Laike istorijos pamokų** (= *Per istorijos pamokas*) būtina naudotis žemėlapiiais. **Laike Vytauto valdymo** (= *Vytauto valdymo metu; Valdant Vytautui*) Lietuvos teritorija buvo labai išplėsta.

laikmetis dirbt. – geriau *laikas, mėtas, laikotarpis, epochà*: *Tai buvo persilaužimo laikmetis (= laikas, metas, laikotarpis, epocha). (Laikmetis padarytas iš laikas ir mėtas, o šie reiškia tą patį.)*

laikotarpyje ko – nevert. r. „per tam tikrą laiką, tam tikru laiku/

laikotarpiu“: *Išvesti kariuomenę reikėjo dvejų metų laikotarpyje (= per dvejus metus). Vytauto valdymo laikotarpyje (= laikotarpiu; Vytautui valdant) suaktyvėjo visas kunigaikštystės gyvenimas. A. Šapoka paliečia ir šių valstybių poziciją karų su Švedija laikotarpyje (= laikotarpiu, metu).*

laisvanoris, laisvanoriškumas, laisvanoriškas, laisvanoriškai n. vert. – *savanōris, savanoriškūmas, savanōriškas, savanōriškai: Jauną Lietuvos valstybę ėmė ginti laisvanoriai (= savanoriai). Konstancos susirinkime buvo iškeltas žemaičių krikšto laisvanoriškumas (= savanoriškumas). Lietuvos atsiradimas Sovietų Sąjungos sudėtyje nebuvo laisvanoriškas (= savanoriškas). Kuri šalis sutiktų laisvanoriškai (= savanoriškai) atsisakyti savo nepriklausomybės?*

lyg tai n. vert. – *lyg ir, taši, tartum, tarytum*: *Mūšio lauke atrodė, kad pulkai lyg tai (= lyg ir, tarsi, tartum, tarytum) traukiasi.*

liudyti apie ką – geriau *liūdyti ką*: **Apie to meto Vilniaus universiteto tautiškumą liudija** (= *To meto Vilniaus universiteto tautiškumą liudija/rodo*) *lietuviškų raštų leidimas. Apie tai (= Tai) liudija archeologų radiniai.*

matomai – nevert. įterpinio vietoj *matýt* ir pan.: **Matomai** (= *Matyt, turbūt, tikriausiai*) *daugiau kariuomenės turėjo atsivedęs Kęstutis. Tai, matomai (= matyt, turbūt, tikriausiai) buvo to valdovo politiniai žingsniai.*

(Tačiau tinka *Žemėlapius reikia kabinti mātomai*, t. y. taip, kad visi matytų.)

metai – nevert.: 1. nusakyti dešimtmečiui: **Trisdešimtaisiais metais** (= *Ketvirtajame dešimtmetyje*) *Stalino galia ypač sustiprėjo. (Trisdešimtieji metai yra konkreti data, pvz., 1930, o ketvirtasis dešimtmėtis apima 1931–1940 m. tarpsnį);*

2. su *metai* vartotini dauginiai skaitvardžiai *dveji – devyneri*: **Karas truko penkis** (= *penkerius*) *metus. Nuo to buvo praėję vos trys (= treji) metai. Per du (= dvejus) metus kariuomenė buvo išvesta.*

naudoti, naudojimas – nevert. r. „vartoti, vartojimas“ (paprastai kai kalbama apie valgį, vaistus, kalbos faktus): *Nuskurdę žmonės buvo priversti naudoti (= vartoti, valgyti) nepilnavertį maistą. Ne tą žodį panaudojai (= pavartojai). Istorijos pamokas pagyvina ir poetų žodžių panaudojimas (= (pa)vartojimas, (pa)citavimas).*

ne- – nevert.: 1. šalutiniuose sakiniuose po santykiųjų įvardžių ar prieveiksmių, kur nereiškiamas neigimas: *Kiekviena tauta, kokia ji nebūtų* (= *kad ir/nors ir kokia ji būtų*), *turi savo istoriją. Kaip nekeista* (= *Kad ir/nors (ir) keista*), *armėnai atsilaikė* (arba *Keista, bet armėnai atsilaikė*);

2. geriau nevert. šalutiniuose sakiniuose po jungtuko *kōl*: *Tauta buvo pasiryžusi priešintis, kol neišvys iš savo krašto okupantų* (= *kol išvys iš savo krašto okupantus*). *Kovojo, kol nelaimėjo* (= *kol laimėjo*).

neužilgo n. vert. – *netrukus*: *Istorikų būrelio susirinkimas jau bus neužilgo* (= *netrukus*). *Neužilgo* (= *Netrukus*) buvo paimtas ir *Polockas*.

nežiūrint ko – geriau *nōrs (ir)*, *kād ir*: *Nežiūrint sunkios krašto padėties* (= *Nors (ir), kad ir krašto padėtis buvo sunki*), *mokesčių našta didėjo. Taika buvo sudaryta nežiūrint* (= *nepaisant*) *visų kliūčių* (arba *nors (ir), kad ir buvo įvairių, visokių, didelių kliūčių*).

ordenas – *ōrdinas*: **Ordeno** (= *Ordino*) *remiamas, Jogaila tikėjosi iš Vytauto atimti Trakų kunigaikštystę. Lietuvai nusipelnę žmonės apdovanojami ordenais* (= *ordinais*) ir *medaliais*.

o taip pat n. vert. – *taip pat, ir, bei*: *Istorija tiria praeities raidą, o taip pat* (= *taip pat, ir, bei*) *priežastis, sąlygas, kurios jai davė kryptį. Geriausia istorijos, o taip pat* (= *taip pat, ir, bei*) *kitų dalykų dėstymo forma yra mišrioji. Tobulintinas istorijos vaizdinių priemonių panaudojimas, o taip pat* (= *taip pat, ir, bei*) *mokinių žinių vertinimo sistema. Skirgaila nesugebėjo suorganizuoti tvirtos valdžios Lietuvoje, o taip pat* (= *taip pat*) *smarkiau pasipriešinti Vytautui*.

pabuvoti hibr. – geriau (*pa*)*būti, lankytis*: *Tuo tikslu Anglijoje pabuvojo* (= *buvo, lankėsi*) *Martynas Počobutas. Istorijos pamokas pagyvina mokytojo, pabuvojusio* (= *pabuvusio, apsilankiusio*) *užsienio šalyse, vaizdingi pasakojimai*.

pagal ką (remiantis nuomone) n. vert. – geriau *pasāk kō* ir *pan.*: *Pagal J. Geniušą* (= *Pasak J. Geniušo, J. Geniušo nuomone/požiūriu/įsitikinimu/supratimu*), *istorijos mokymo tikslai yra dvejopi. Pagal mane* (= *Manau, mano nuomone, man rodos*), *tu atsakei silpnokai*.

pagalba ko n. vert. – keistina priemonės įnagininku ar kitaip: *Iečių pagalba* (= *Ietimis, naudodami ietis*) *žmonės galėjo sumedžioti daugiau*

žvėrių. Su mokslo pagalba (= *Su mokslu, pasinaudojus mokslu/mokslu laimėjimais*), *tikėtasi išeiti iš ūkio krizės. Istorijos šaltiniuose yra išlikę nemaža žinių, kurių pagalba* (= *iš kurių, kuriomis remiantis*) *galima daug ką nustatyti. Vytautas buvo pasiryžęs Ordino pagalba* (= *su Ordino pagalba, Ordino remiamas*) *atgauti tėviškę*.

pagrinde (prieiv.) n. vert. – *daugiausia(i), dažniausiai, iš esmės*: *Lietuvoje pagrinde* (= *daugiausia(i) gyvena lietuviai. Tais laikais valstiečiai pagrinde* (= *daugiausia(i), dažniausiai*) *kovojo su bajorais. Istorikai pagrinde* (= *daugiausia(i), dažniausiai, iš esmės*) *remiasi įvairiais istorijos šaltiniais*.

pas ką – nevert.: 1. priklausymui reikšti: *Pas karalių buvo puošnūs rūmai* (= *Karalius turėjo puošnius rūmus; Karaliaus rūmai buvo puošnūs*). *Pas indėnus* buvo *įdomių papročių* (= *Indėnai turėjo įdomių papročių*). *Ugdykime pas mokinius* (= *mokinių*) *patriotizmą*;

2. būsenos turėtojui reikšti: *Pas Vytautą* (= *Vytautui*) *kilo įtarimas, kad Jogaila apsimeta*;

3. su kreipimosi veiksmažodžiais *klāusti, prašyti, kreiptis...*, įsigijimo veiksmažodžiais *iñti, gāuti, pīrkti, skōlintis...*: *Jis klausė patarimo pas orakulą* (= *orakulą, orakulo*). *Vytautas kreipėsi pagalbos pas Ordiną* (= *į Ordiną*). *Tokie didikai, nežinodami, pas ką* (= *iš ko, kur*) *gauti pinigų, jų skolindavosi pas palūkininkus* (= *iš palūkininkų*).

pasekmėje ko n. vert. – *dēl (ko)* ar kitaip: *Karo pasekmėje* (= *Dėl karo; Karo pasekmė*) *šalies ūkis labai nusilpo*.

pasėka dirbt. – *padarinys, pasekmė, rezultatas*: *Sunku buvo likviduoti šios suirutės pasėkas* (= *padarinius, pasekmes, rezultatus*). *Tokių vaidų pasėkos* (= *padariniai, pasekmės, rezultatai*) *stūmė į pražūtį*.

pasėkoje ko n. vert. – *dēl (ko)* ar kitaip: *Įbaudžiavinimo pasėkoje* (= *Dėl įbaudžiavinimo; Prasiđėjus/vykstant įbaudžiavinimui*) *Žemaitijoje kilo pasipriešinimas. Šios kovos pasėkoje* (= *padarinys, pasekmė, rezultatas*;) *krikščionybė įveikė pagonybę. Pasėkoje* (= *Dėl to, todėl*) *klestėjo amatai ir prekyba*.

pastoviai – geriau nevert. r. „nuolat, dažnai“: *Po šio karo Rusija pastoviai* (= *nuolat, dažnai, vis, visą laiką*) *kišosi į Lietuvos–Lenkijos reikalus*.

pašvęsti – nevert. r. „skirti, paskirti“: *Knyga pašvęsta* (= *(pa)skirta*) *prancūzų–prūsų karui. Jis visą gyvenimą pašventė* (= *(pa)skyrė, paaukoko, atidavė*) *savo tautai*.

paveikti į ką – *paveikti ką*: Šitaip norėta *paveikti į vyriausybę* (= *vyriausybę*), kad ji darytų nuolaidų.

pažymėti – geriau nevert. r. „pasakyti“: *Reikia pažymėti* (– *pasakyti*), kad Žemaičių žemės dažnai tapdavo ginčų arena. Čia *tenka pažymėti* (– *reikia pasakyti/nurodyti/priminti*) dar vieną dalyką.

pergyvenimas – nevert. r. „išgyvenimas“: *Istorijos pamokos turėtų sukelti mokinių vidinius pergyvenimus* (= *išgyvenimus*).

pergyventi – nevert. r. „jaudintis, sielotis, sielvartauti, nerimauti“: *A. Mickevičius labai pergyveno* (– *jaudinosi, sielojosi, sielvartavo, nerimavo*) dėl gimtojo krašto.

(Tačiau, pavyzdžiui, tinka *Jie pergyveno du karus*.)

pildyti (išpildyti...) – nevert. r. „vykdyti ką, laikytis ko nors“: *Ordinas suprato, jog Vytautas yra labai geras įrankis priversti Jogailą pildyti* (= *vykdyti*) *duotus pažadus*. *Šalys pradėjo pildyti* (= *vykdyti*) *pasirašytą sutartį* (arba *laikytis pasirašytos sutarties*). *Ar buvo išpildytos* (= *įvykdytos*) *visos sutarties sąlygos?*

pilnai – nevert. r. „visiškai, visai“: *Savo pažadus jie pilnai* (= *visiškai, visai*) *įvykdė*. *Tai dar nerodo, kad Jogaila religiniu atžvilgiu buvo pilnai* (= *visiškai, visai, iki galo*) *apsisprendęs*. *Pilnai* (= *Visiškai, visai, tikrai, gerai*) *suprantame, kad istorijos mokslas padeda ugdyti sąmoningą pilietį*.

pilnumoje n. vert. – *visiškai, visai*: *Programą išėjome pilnumoje* (= *visiškai, visai; visą*). *Pilnumoje* (= *Visiškai, visai, iš pagrindų, iš esmės*) *buvo pertvarkyta kariuomenė*.

pirmoje eilėje – nevert. r. „pirmiausia(i)“: *Pirmoje eilėje* (= *Pirmiausia(i)*) *kryžiuočiai žygiavo į Trakus*. *Pirmoje eilėje* (= *Pirmiausia(i)*), *visų pirma*) *reikėjo sutvarkyti šalies finansus*.

poveikyje ko n. vert. – *dėl (ko)* ar kitaip: *Nusileista viešosios nuomonės poveikyje* (= *dėl viešosios nuomonės poveikio; veikiant viešajai nuomonei*). *Jo pažiūros formavosi komunistų poveikyje* (= *veikiamos komunistų*).

poveikis į ką n. vert. – *poveikis kām*: *Tokia nežabota propaganda visada daro poveikį į žmones* (= *žmonėms; arba visada (pa)veikia žmones*).

praėti – nevert. r. „nueiti, išeiti“: *Šalis praėjo* (= *nuėjo*) *ilgą raidos kelią*. *Senovės istoriją jau praėjome* (= *išėjome, mokėmės*).

pralaimėti prieš ką n. vert. – *pralaimėti kām*: *Rinkimuose jie pralaimėjo prieš demokratams* (= *demokratams*).

pramatyti – nevert. r. „numatyti“: *Sunku pramatyti* (= *numatyti*) *atėitį*. *Istorija klostysis pramatyta* (= *numatyta*) *linkme*.

pravesti – nevert. r. „surengti, suorganizuoti, atlikti“: *Tarpukario Lietuvos istorijos klausimais numatyta pravesti* (= *surengti, suorganizuoti*) *konferenciją*. *Vyriausybės iniciatyva šalyje buvo pravestas* (= *atliktas, nuveiktas*) *didelis aiškinamasis darbas*.

prie caro, prie Smetonos, prie vokiečių... – toleruojama laisvuosiuose kalbos stiliuose (buitiniame, meniniame), bet oficialiuosiuose kalbos stiliuose (moksliniame, administraciniame) geriau *cāruī valdant, cāro (valdymo) laikais; Smetōnai valdant, Smetōnos (valdymo) laikais/ mėtais; vokiečiams valdant, vokiečių okupacijos mėtais* ir pan.

prie ko – nevert. r. „kuo dėtas“: *Bet prie ko čia* (= *kuo čia dėti*) *ispainai? Aš čia nė prie ko* (= *niekuo (ne)dėtas, nekaltas*).

prie to – nevert. r. „be to“: *Vergai buvo beteisiai, prie to* (= *be to*), *su jais elgtasi žiauriai. Prie viso to* (= *Be viso to*), *valsčių žmonės dar turėjo eiti kunigaikščiui dirbti ir dalyvauti kare*.

prieiti ko n. vert. – *prieiti ką/prie kō* ar kitaip: *Daugelis istorikų prieina išvados* (= *išvadą, prie išvados; daro išvadą*), *kad Vytautas nežinojo apie slaptą Jogailos sutartį*. *Seimas tuo klausimu niekaip negalėjo prieiti vieningos nuomonės* (= *prie bendros/vienos, tos pačios nuomonės; bendrą/vieną/tą pačią, vienodą nuomonę; niekaip negalėjo vieningai ką nors nutarti/nuspręsti*).

prieš – nevert.: 1. su tam tikrais veiksmažodžiais ir posakiais (*atsakyti, atsiskaityti, gintis, kelti klausimą, nusikalsti, pralaimėti, priešintis* ir pan.): *Už visa tai jiems teko atsakyti prieš tautą* (= *jie turėjo atsakyti tautai*). *Deputatai turi atsiskaityti prieš rinkėjus* (= *rinkėjams*). *Teko gintis prieš užpuolikus* (= *nuo užpuolikų*). *Buvo keliamas klausimas prieš vyriausybę* (= *vyriausybei*). *Jie nusikalto prieš savo šalį* (= *savo šaliai*). *Beveik beginkliai indėnai prieš kolonizatorius* (= *kolonizatoriams*) *pralaimėdavo*. *Dauguma lietuvių prieš okupantus* (= *okupantams*) *kiek galėdami priešinosi*;

2. daug kur geriau nevert. su daiktavardžiais *kāras, kovā*, su veiksmažodžiais *kariauti, kovoti*, nes čia paprastai *savesnis, įprastesnis* *prie-linksniis su*: *Tuo metu vyko Rusijos karas prieš Japoniją* (– *su Japonija*).

Kova prieš kryžiuočius riterius (– su kryžiuočiais riteriais) Lietuvą alino. *Teko kariauti prieš vokiečius* (– su vokiečiais) dviem frontais. *Vytautas, kovodamas prieš priešus* (– su priešais), meistriškai naudojosi Ordinu.

(Tačiau prieš tinka, jei su būtų dviprasmiškas, pvz.: *Pokariu dažnai brolis kovė prieš brolių*.)

priešakinis – nevert. r. „pažangus, progresyvus“: *Tam ryžtingai pasipriešino priešakinės* (= pažangios(ios), progresyvios(ios) visuomenės jėgos.

principe – nevert. r. „iš principo“: **Principe** (= Iš principo, iš esmės) ir Hitlerio, ir Stalino tikslai buvo grobikiški. **Principe** (= Iš principo) šalių vadovai susitarė.

rastis – nevert. r. „būti“: *Niekas nežinojo, kur galėtų rastis* (= būti) pasislėpęs diktatorius. *Parodyk žemėlapyje, kur randasi* (= yra) Egiptas.

(Tačiau tinka atsiradimo reikšme, pvz.: *Šaliai radosi vis naujų sunkumų*.)

reikalinga – nevert., kur užtenka reikia: **Reikalinga** (= Reikia) išryškinti asmenybių reikšmę istorijos procesui. **Buvo reikalinga** (= Reikėjo) peržiūrėti kai kuriuos aktus.

reiškia – nevert.: 1. įterpiniu vietoj vadinasi arba vietoj išvados žodžio taigi: **Reiškia** (= Vadinasi, taigi) didelė dalis pamokų tenka Lietuvos istorijai. *Vergai nebuvo suinteresuoti dirbti, reiškia* (= vadinasi, taigi), *vergų darbas buvo nenašus*;

2. kaip tuščias žodis susidariusiai pauzei užpildyti: *Šiandien, mokiniai, reiškia* (mestina!), *kalbėsime, reiškia* (mestina!), *apie Spartako sukilimą*.

rezultate ko n. vert. – dėl (tō), todėl: **Nedarbo rezultate** (= Dėl nedarbo) atsiranda skurdas. **To rezultate** (= Todėl, dėl to) Jugoslavija subyrėjo.

rišti(s), su(si)rišti... – nevert. r. „sieti(s), su(si)sieti“: *Pratinu mokinius datas rišti* (= sieti) su įvykiais. *Praeities įvykius rišu* (= sieju) su nūdienu. *Istorija rišasi* (= siejasi, yra susijusi, turi ryši) su archeologija, etnografija. *Jie buvo susirišę* (= susiję, turėjo ryši) su pogrindžiu.

rubežiuotis hibr. – ribótis: *Šiaurėje Prancūzija rubežiuojasi* (= ribojasi, turi sieną) su Vokietija.

rubežius n. svet. – (valstýbės) siena: **Prie rubežiaus** (= Prie sienos, pasienyje) knygnešius kartais sugaudavo.

sąlygose – nevert. reikšti būdai ar būviui: *Žmonės tada gyveno sunkiose sąlygose* (= sunkiomis sąlygomis).

sąryšy(je) su n. vert. – dėl, ryšium su: *Sąryšyje su užsitęsusių karu* (= Dėl užsitęsusių karu; *Ryšium su užsitęsusių karu*) šalies resursai seko.

sąstatas – nevert. r. „sudėtis“: *Pasikeitė ir parlamento sąstatas* (= sudėtis). *Delegacija atvyko tokiam sąstatai* (= tokios sudėties, geriau tokia). (Vartotina *Traukinio sąstatas*.)

savalaikiai (prieiv.) n. vert. – laikų, nevēluojant: *Reikėjo savalaikiai* (= laiku, nevēluojant) mokėti kontribucijas. **Savalaikiai** (= Laiku) į tai nesureaguota. *Atsiskaityta buvo nesavalaikiai* (= ne laiku, pavėluotai).

sekančiai (prieiv.) n. vert. – taip, šitaip: *Vyresnėse* (– *Aukštesnėse/ aukštesniosiose*) klasėse istorijos mokymas skirstomas **sekančiai** (= taip, šitaip). *Šią temą dėstau sekančiai* (= taip, šitaip).

sekantis – nevert. r.: 1. „šis, tas, toks“ (prieš įvardijimą): *Geriausius pažymius per kontrolinį istorijos darbą gavo sekantys* (= šie, tie, tokie) mokiniai. *Į karą įsitraukė sekantios* (= šios, tos, tokios) šalys;

2. geriau „kitas, artimiausias“: **Sekantiais** (– *Kitais, artimiausiais*) metais turėjo būti pasirašyta nauja sutartis. **Sekantią** (– *Kitą*) pamoką klausinėsiu.

sekti – nevert. r.: 1. „būti, eiti tuoj po ko“: *Po šito karo sekė* (= buvo) dar du karai;

2. „plaukti, kilti, išeiti“: *Iš to sekė* (= plaukė, išėjo; buvo daroma išvada), *kad Lietuvos visuomenė privalo vartoti lenkų kalbą*.

sistematuoti – geriau sistēminti: *Per pamokas istorijos faktus tikslinga sistematuoti* (– *sistēminti*).

siųsti kam (tikslu r.) – siųsti kō, į kō: *Pasiuntiniai buvo pasiųsti deryboms* (= į derybas, derėtis), *o jei jos pavyks – pasirašyti sutarties* (= pasirašyti sutarties).

skaityti – nevert. r.: 1. „manyti, būti įsitikinusiam“: *Aš skaitau* (= manau), *kad istorijos mokytojas turi skatinti mokinius daryti išvadas*. *S. Kolarskis skaitė* (= manė, buvo įsitikinęs), *kad jaunuomenei negalima filosofijos dėstyti per daug plačiai*;

2. „laikyti (ką, kuo)“: *Ši šalis skaitoma* (= laikoma) viena galingiausių Europos valstybių.

skirtis su – skirtis nuō: *Lietuvos pozicija dažnai skyrėsi su Lenkija* (= nuo Lenkijos).

skūstis apie – *skūstis kuō: Ordinas Vytautui skundėsi apie sukilėlių žemaičių padarytą žalą* (= sukilėlių žemaičių padaryta žala; dėl sukilėlių žemaičių padarytos žalos).

sponsorius n. svet. – *rėmėjas, mecenatas* (t. y. meno dalykų rėmėjas): *Dabar sunku suorganizuoti didesnę ekskursiją ar kitokį renginį, jei neatsiranda sponsorų* (= rėmėjų). *Viduramžiais daug didikų buvo dailininkų sponsoriai* (= mecenatai).

stambus – geriau nevert. r. „didelis, svarbus, reikšmingas“: *Šis nepriklausomybės jubiliejus – stambus* (= didelis, svarbus, reikšmingas) šalies gyvenimo įvykis. *Pramonės regione išaugo stambūs* (= dideli) miestai.

statyti – nevert. r. „kelti (reikalavimą, užduotį...)“: *Šalis statė* (= kėlė) *sau* uždavinių pagerinti švietimą. *Darbininkai statė* reikalavimą (= kėlė reikalavimą, reikalavo) padidinti darbo užmokestį.

stovis – nevert. r. „padėtis, būklė“: *Buvo paskelbtas karo stovis* (= paskelbta karo padėtis). *Daugelio architektūros paminklų stovis* yra apverktinas (= būklė yra apverktina). *Kraštotyros muziejėlis blogame stovyje* (= apgrūvęs, apleistas, netvarkomas; muziejėlio būklė bloga).

suokalbininkas n. vert. – geriau *sąmokslininkas*: *Suokalbininkai* (= sąmokslininkai) ryžosi karalių nužudyti.

suokalbis n. vert. – geriau *sąmokslas*: *Šalyje buvo atskleistas suokalbis* (= sąmokslas).

sutikti – nevert. r. „rasti, pastebėti, aptikti“: *Istorijos veikaluose galima sutikti* (= rasti, pastebėti, aptikti) ir kitokį požiūrį. *Būtina paaiškinti mokiniams vadovėliuose sutinkamus* (= randamus, aptinkamus, pasitaikančius) sunkesnius tarptautinius žodžius.

šlėkta – kai kalbama ne apie vieną asmenį, o apie Lenkijos ir Lietuvos bajorų luomą, geriau *šlėktos*: *Mokymas turėjo apimti valstiečius, miestiečius ir šlėktą* (= šlėktas). *Lenkijoje turtingoji šlėkta* (= turtingieji šlėktos) savo vaikus mokė namie. *Tai buvo reikalinga Lietuvos šlėktai* (= šlėktoms), *kuri* (= kurie) šalies gyvenime vaidino nemažą vaidmenį.

tai – nevert. sudėtine įvardžio arrieveiksmio dalimi: *kas tai/kažkas tai* (= kažkas), *koks tai/kažkoks tai* (= kažkoks, kitur koks nors), *kuris tai/kažkuris tai* (= kažkuris), *kieno tai/kažkieno tai* (= kažkieno), *kur tai/kažkur tai* (= kažkur), *kada tai/kažkada tai* (= kažkada, kadaise),

kaip tai/kažkaip tai (= kažkaip), *kiek tai/kažkiek tai* (= kažkiek, kitur šiek tiek), *kodėl tai/kažkodėl tai* (= kažkodėl): *Kas tai* (= kažkas, kažin kas) kalbėjo, kad bus naujas istorijos vadovėlis. *Reikėjo imtis kokių tai* (= kažkokių, čia geriau kokių, kokių nors, bent kokių) žygių. *Galvota apie kažkokias tai* (= kažkokias, čia geriau kokias nors, tam tikras) reformas. *Sritį valdė kuris tai* (= kažkuris) iš valdovo sūnų. *Kiti mano, kad senieji indoeuropiečiai gyveno kažkur tai* (= kažkur, maždaug) apie Dunojų. *Kada tai* (= kažkada, kadaise, žiloje senovėje) žmonės namų nestatydavo. *Priešai pulti pilį kažkodėl tai* (= kažkodėl, nežinia kodėl) delsė.

taip – nevert. r. „štai, antai, pavyzdžiui“: **Taip** (= Štai, antai, pavyzdžiui) *M. Biržiška mini išlikusias dainas apie kovas su švedais.*

taip pavyzdžiui n. vert. – pavyzdžiui: **Taip pavyzdžiui** (= Pavyzdžiui), *jaunesnėse* (= žemesnėse/žemesniosiose) *klasėse stengiamasi pateikti įdomių istorijos tekstų. Seimas turėjo spręsti svarbius klausimus: taip pavyzdžiui* (= pavyzdžiui), *susirinkus seimui, buvo siūloma reorganizuoti kariuomenę.*

taip vadinamas n. vert. – vadinamasis: **Taip vadinama** (= Vadinamoji) *Laikinoji valdžia* (arba tiesiog *Laikinoji valdžia*) išleido dekretą. *Savo ekspansiją čia pradėjo normanai, taip vadinami* (= vadinamieji) *vikingai.*

tame (reikalas, dalykas, problema, sunkumas, esmė...) n. vert. – tās, tóks ir pan.: *Reikalas tame* (= tas, toks, geriau Bėda, blogai), *kad knygos tada buvo labai brangios. Šio klausimo problema tame* (= ta), *kad istorija tikslesnių duomenų mums neišsaugojo. Esmė tame* (= ta, tokia; Esmė –), *kad arijai laikė save aukštesniais už kitus žmones.*

tame skaičiuje – nevert. r. „iš to skaičiaus, iš jų, tarp jų, taip pat“: *Mokyklai buvo skiriama 45 000 zlotų, tame skaičiuje* (= iš to skaičiaus, gyviau iš jų) *rektorius algai 4000 zlotų. Po mokyklų reformos buvo išleisti keli istorijos vadovėliai, tame skaičiuje* (= tarp jų, taip pat) ir šis.

tame tarpe – nevert. r. „tarp jų, taip pat“: *Jungtinės Tautos sprendžia daug klausimų, tame tarpe* (= tarp jų, taip pat) ir taikos problemas. *Stalino teroro aukomis tapo daug žymių žmonių, tame tarpe* (= tarp jų, taip pat) ir maršalas *M. Tuchačevskis. Civilizuotos šalys rūpinasi visais, tame tarpe* (= taip pat) ir pensininkais bei invalidais.

tarpe ko – geriau nevert., kur galima praleisti arba užtenka *taip*: *Nuomonės istorikų tarpe* (= Istorikų nuomonės) dėl tų dalykų skiriasi.

Švedija turėjo daug šalininkų *Livonijos bajorų tarpe* (– tarp Livonijos bajorų; *Daug Livonijos bajorų buvo Švedijos šalininkai*). Jis buvo populiarius *jaunimo tarpe* (– tarp jaunimo).

teisingas – geriau nevert. r. „taisyklingas, tinkamas, geras, tikslus, tikslingas“: *Svarbu teisingas* (– *taisyklingas, tinkamas, tikslus*) istorijos terminų vartojimas. *Neteisinga* (– *Netikslinga, nereikėtu*) istorijos pamokas perkrauti skaičiais. *Ten veikia didelis muziejus, teisingiau* (– *tiksliau*), *tokių muziejų kompleksas*.

tekti – nevert. r. „reikėti“: *Tenka pažymėti* (= *Reikia pasakyti*), kad Vytautas meistriškai naudodavosi pasikeitusiomis aplinkybėmis. *Netenka* (= *Nereikia*) abejoti, kad atgavusi nepriklausomybę Lietuva sunkumus įveiks. *Tenka* (= *Reikia, galima*) pasidžiaugti, kad mūsų mokytojai auklėja jaunimą gerais pavyzdžiais.

terioti, nuterioti... n. svet. – (nu)siaubti, plėsti: *Kryžiuočiams terioti* (= *siaubti, plėsti*) *Nemuno apylinkes sutrukdė Vytautas su 300 vyrų*. Jie rengėsi žygiuoti ir *terioti* (= (nu)siaubti) prūsus. Buvo *nuteriotos* (= *nu-siaubtos, apiplėštos*) *Maišiagalos ir Kernavės apylinkės*.

teritorialinis – teritorinis: *Buvo sprendžiami teritorialiniai* (= *teritoriniai, teritorijų ginčai*). *Derybos turi būti pagrįstos teritorialiniu* (= *teritoriniu*) principu.

tęstis – geriau nevert. r. „(už)trukti“: *Demonstracija tęsėsi* (– *trukto, užtrukto*) *tris valandas*. *Pasitarimas tęsėsi* (– *trukto, vyko*) *keturias dienas*. *Karas tęsėsi* (– *trukto, vyko*) *porą metų*.

(Bet gerai r. „per ilgai užtrukti, laiku nesibaigti“, pvz.: *Sausra vis tęsėsi*.)

tėvyninis dirbt. – sūvas, savo šaliės: *Pirkime tėvynines* (= *savas, savo šalies*) *prekes*. *Tėvyniniai* (= *Savi, lietuviški, mūsų šalies*) *gaminiai sunaikia skinasi kelią į Europą*.

tikėti kam/į ką – geriau *tikėti kuō* (pasitikėjimo reikšmė), *tikėti ką* (egzistavimo reikšmė): *Vytautas ilgai netikėjo tėvo teiginiais* (– *teiginiais*) *apie Jogailos suartėjimą su Ordinu*. *Lietuviai ilgai nenorėjo tikėti į krikščioniškąjį Dievą* (– *krikščioniškąjį Dievą*).

tikrumoje n. vert. – tikrai, iš tikrųjų, iš tikro, iš tiesų: *Mokslas turėtų pateikti tokią istoriją, kokia ji tikrumoje* (= *tikrai, iš tikrųjų, iš tikro, iš tiesų*) *buvo*. *Tikrumoje* (= *Iš tikrųjų, iš tiesų*) *Vytautas apie tą sutartį nieko nežinojo*.

tikslu n. vert. – nevert. su bendratimi, nurodant veiksmo tikslą: *Tikslu atgauti* (= *Kad atgautų, norėdamas atgauti*) *buvusias valdas, jis rengė ne vieną žygį*. *Tikslu plėsti* (= *Norėdama(s) plėsti, kad (iš)plėščiau*) *mokinių akiratį (arba Mokinių akiračiui plėsti) organizuoju ekskursijas į muziejus*.

tokiu/tuo būdu – nevert. r. „taigi, vadinasi“: *Tokiu būdu* (= *Taigi, vadinasi*) *mokiniai, dirbdami su dokumentais, žemėlapiais, lentelėmis, įgyja įgūdžių*. *Tokiu būdu* (= *Taigi, vadinasi*) *prarastos teritorijos jie nebeatgavo*. *Tuo būdu* (= *Taigi, vadinasi*) *A. Šapoka pateikia duomenų, kaip karas su švedais atsilies Lietuvos–Lenkijos valstybei*. *Viešai veikti jie negalėjo, tuo būdu* (= *taigi, vadinasi, todėl*) *turejo ieškoti slaptų ryšių*.

(Bet gerai *Su istorijos žemėlapiais dirbsime tokiu/tuo/šiuo būdu* šalia įprastinių, gyvesnių (kur įmanoma) *taip, šitaip*.)

tuo pačiu – nevert. r. „kartu, drauge“: *Politinė, socialinė, ekonominė istorija veikia viena kitą ir tuo pačiu* (= *kartu, drauge*) *sudaro vienybę*. *XIV–XV a. Lietuvos valstybei, o tuo pačiu* (= *kartu, drauge, taip pat*) *ir Žemaitijai, buvo sunkių kovų ir išbandymų laikotarpis*. *Taip Lietuva gavo stiprų sąjungininką ir tuo pačiu* (= *kartu, drauge, taip pat*) *engėją*.

(Tačiau gerai įvardžio reikšmė *Tuo pačiu* *keliu kariuomenė traukėsi atgal*.)

turtingas kuo – *turtingas kō* ar kitaip: *Šalis buvo turtinga miškais* (= *miškų*; geriau *Šalyje buvo daug miškų*; *Šalis buvo miškinga*).

tvarkoj(e) – nevert. r. „gerai, tvarka“: *Patyręs Kęstutis suprato, kad čia ne viskas tvarkoj* (= *gerai*). *Caras manė, kad užtenka imtis represijų, ir viskas bus tvarkoje* (= *gerai*; *ir bus tvarka*).

už – nusakant veiksmo, kuriuo dar tik ko nors siekiama, tikslą, geriau dėl: *Taip Vytautas pradėjo kovą už Lietuvos didžiojo kunigaikščio sostą* (– dėl Lietuvos didžiojo kunigaikščio sosto). *Gražu, kai mūsų krepšininkai kovoja už pirmą vietą* (– dėl pirmos vietos).

(Tačiau gerai *Jie kovojo/krito/žuvo už tėvynę*, nes tėvynė – pavojuje ar pavergta – yra vis dėlto turimas dalykas.)

užinteresuoti n. vert. – *suiinteresuoti, sudominti*: *Niekas nebuvo užinteresuotas* (= *suiinteresuotas*) *monarchui padėti*. *Feodalai buvo užinteresuoti* (= *suiinteresuoti*) *išlaikyti savo privilegijas*. *Per istorijos pamokas stengiuosi užinteresuoti* (= *suiinteresuoti, sudominti*) *visus mokinius*.

užmanymas n. vert. – *sumānymas, idėja, plānas*: Persų kariuomenės *užmanymas* (= *sumanymas, planas*) buvo gana paprastas. Savo *užmanymus* (= *sumanymus*) Vytautas vykdydavo (arba *idėjas, planus* įgyvendindavo) labai greitai.

vardan ko – geriau *dėl kō*: Jie žuvo **vardan** (– *dėl*) tėvynės.

vedinas – nevert. r. „vedamas“: Vytautas tai darė savo politinių tikslų **vedinas** (= *vedamas, geriau skatinamas* arba *darė savo politiniais tikslais*). Kilmingieji atvyko pasitikėjimo **vedini** (= *vedami, čia geriau pasitikėdami*).

vesti – geriau nevert. su veiksmažodiniais daiktavardžiais (*vesti darbą, karą...*), kur visą junginį gali atstoti konkretus veiksmažodis: Ordinas 1377–1379 metais **vedė** labai aktyvų **karą** prieš Lietuvą (– *labai aktyviai/smarkiai/įnirtingai kariavo su Lietuva*). Nuo tada Vytautas jau savarankiškai **veda kovą** (– *kovoja*) su priešais. Šalyje **buvo vedamas** (– *dirbamas*) aiškinamasis darbas (geriau buvo aiškinama), kad reformos neišvengiamos. Nutarta **vesti griežtą kontrolę** (– *griežtai kontroliuoti*). Jekaterina **vedė susirašinėjimą** (– *susirašinėjo*) su to meto Europos šviesuoliais.

vesti politiką n. vert. – geriau *výkdyti politiką*: Karolis **vedė** (– *vykdė*) Zigmantui Vazai priešišką **politiką**. Tada Vytautas ėmė **vesti** (– *vykdyti*) savarankišką **politiką**. Jų **vedama** (– *vykdoma*) **politika** (arba tiesiog Jų **politika**) tik žlugdė šalį.

vidurinysis – geriau *vidurinis*, nes iš būdvardžių su priesaga *-inis* įvardžiuotinės formos nedaromos: *Tam karštai pritarė vidurinysis* (– *vidurinis*) visuomenės sluoksnis. Jų dėmesį traukė **Vidurinieji** (– *Vidurio*) Rytai. Buvo steigiamos **vidurinosios** (– *vidurinės*) mokyklos.

vieningas – nevert. r. „vienodas, toks pat, vientisas, suvienytas, bendras, vienas“: Juos jungė **vieningi** (= *bendri, vienodi, tie patys/tokie pat*) interesai. Tada nebuvo **vieningos** (= *vienodos, vienos, bendros, suderintos*) politinės linijos. Jie linkę remti **vieningą** (= *suvienytą*) Europą. Europoje bus **vieninga** (= *bendra, tokia pat, ta pati*) valiuta. Buvo sudaryti **vieningi** (= *vienodi, tokie pat, suderinti, bendri*) nuostatai. Šaliai reikėjo **vieningos** (= *vientisos*) teritorijos.

(Tačiau gerai Livonija nebuvo **vieninga** valstybė. Vadovai tuo klausimu nebuvo **vieningi**.)

vienok n. vert. – *bėt, tačiau*: Padaryta didelė pažanga, **vienok** (= *bet, tačiau*) pasaulyje dar daug skurdo ir vargo.

vietoj/vieton to, kad (su bendratimi arba padalyviu) n. vert. – *užiuot* (su dalyviu ar padalyviu) arba kitaip: **Vietoj to, kad padėti** (= *Užuot padėję*), jie tik trukdė. **Vietoj to, kad susirūpinus** (= *Užuot susirūpinus*) šalies ekonomika, lėšos ir toliau buvo švaistomos. Lietuvą ir Švediją valdanti Vazų dinastija, **vieton suartinti** (= *užuot suartinusi*) šias dvi šalis, dar labiau jas atskyrė (gyviau šių šalių ne tik nesuartino, bet dar labiau jas atskyrė).

virš – geriau nevert. reiškiant konkretaus kiekio ar skaičiaus viršijimą: Londone jau tada gyveno **virš milijono** (– *daugiau kaip/negu/nei milijonas*; *per milijoną, milijonas su viršum/suvirš*) gyventojų. Nuo šalies sostinės iki jūros yra **virš šimto** (– *daugiau kaip/negu/nei šimtas, per šimtą, šimtas su viršum/suvirš/su trupučiu*) kilometrų.

viso – nevert. r. „iš viso“: **Viso** (= *Iš viso*) šalyje gyveno beveik dešimt milijonų žmonių.

vystymas(is), iš(si)vystymas – daug kur geriau *plėtotė, plėtra, raidà, plėtojimas(is), rūtuliojimas(is)*: Žlugus feodalizmui, spartėjo pramonės **vystymasis** (– *plėtotė, plėtra, plėtojimas(is), augimas*). Tai buvo susiję su prekybos **vystymu** (– *plėtimu, plėtra, raida*) ir manufaktūrų steigimu. Kalbėsime apie svarbiausius Europos **vystymosi** (– *raidos*) etapus. Kokia buvo 1418 m. sukilimo reikšmė Žemaitijos **vystymuisi** (– *raidai*). Tai stabdė valstybės ekonominę ir politinę **vystymąsi** (– *pažangą, progresą, plėtotę, raidą*). Pažangios minties **vystymasis** (– *plėtotė, plėtra, raida, plėtojimas(is), rutuliojimas(is)*) tada laikinai sustojo. Lietuva savo išsivystymu (– *progresu, pažangos lygiu, plėtojimusi*) nedaug skiriasi nuo kitų Europos valstybių.

vystyti(s), iš(si)vystyti – daug kur geriau *plėtóti(s), rūtulioti(s), tóbulinti, formúoti, ugdyti* ir pan.: Senovės mokslas ir menas sudarė pagrindą **vystyti** (– *plėtotis, formuotis, tobulėti*) pasaulio kultūrai. Šalys sparčiai **vystė** (– *plėtojo, ugdė*) savo pramonę. Jie **vystė** (– *plėtojo, rutuliojo*) mokslinę mintį. Vaiko gabumus reikia **vystyti** (– *ugdyti*) iš mažens. Ten labai išvystyta (– *ištobulinta, toli pažengusi*) kompiuterinė technika.

visumoje – nevert. r. „apskritai, iš viso“: **Visumoje** (= *Apskritai, iš viso*) mokinių istorijos žinios geros. **Visumoje** (= *Apskritai (imant)*) Europos šalys dabar sugyvena taikiai.

visuotinas – geriau *visuotinis*: *Prezidentas daug kur renkamas visuotinu* (– visuotiniu) balsavimu. Turėjo įvykti **visuotinas** (– visuotinis) susirinkimas.

žinoti – nevert. r. „mokėti, išmanyti, pažinti“: *Ne visi vienodai gerai žino* (= moka, išmano) istoriją. *Vytautas žinojo* (= mokėjo) ne vieną kalbą. *Reikia gerai žinoti* (= išmanyti, išstudijuoti) istorijos vadovėlio turinį. *Žmonės, nežinantys istorijos* (= nesusipažinę su istorija; nesimokę/neperpratę/neišmanantys istorijos), lieka vaikais.

KIRČIAVIMAS

Sunkiau kirčiuojamų dažnesnių žodžių kirčiavimo lentelė

1. Lentelėje pateikiami pavojingi linksniai, kuriuos kirčiuojant dažniausiai klystama: vienaskaitos vardininkas, įnagininkas ir vietininkas; daugiskaitos kilmininkas, galininkas ir vietininkas (retai vartojamų linksnių formos suskliaustos).

2. Į lentelę nedėti tie dažni istorijos žodžiai (paprastai 1-osios kirčiuotės), kuriuos kirčiuojant neklystama. Tai tam tikri lietuviški žodžiai, pvz.: *amžius, bendruomenė, gamyba, įmonė, įvykis, mėraštis, mokesčiai, mokslas, pasaulis, pertvarka, perversmas, prekyba, spauda, sąjūdis, sąmokslas, sąndrauga, sąntvarka, savivalda, senovė, sukilėlis, šimtmetis, tūkstantis, vergovė, visuomenė, žemėlapis* ir t. t., bei kai kurie tarptautiniai istorijos žodžiai ar terminai, pvz.: *antika, bankas, chartija, diktatorius, ekonomika, imperija, istorija, krònika, partija, provokacija, reforma, religija, respùblika, riteris, technika, utòpija* ir t. t.

3. Kad lentelė nebūtų perkrauta, į ją beveik nedėti dažni istorijos žodžiai su vienodomis priesagomis ar kitais vienodais baigmenimis. Dėl glaustumo ir sisteminumo tokie žodžiai aptarti pagal priesagas ir kitokius baigmenis priede po visų lentelių.

4. Lentelėje parodytos ir toleruotinos kirčiavimo gretybės, įteisintos žodynų. Normiškesnis tas kirčiavimo variantas, kuris dedamas pirma.

5. Kur įmanoma žodžio moteriškoji giminė, ji nenurodoma, nes kirčiuotė paprastai yra ta pati, taigi moteriškąją giminę nesunku susikirčiuoti pagal vyriškąją.

vns. vard. (suskliausta kirčiuotė)	vns. įn. <i>Kuo?</i>	vns. viet. <i>Kur</i>	dgs. kilm. <i>Ko?</i>	dgs. gal. <i>Kę</i>	dgs. viet. <i>Kur</i>
aikštė (3)	áikšte	aikštėje	aikščių	áikštes	aikštesė
āmatas (3 ^b)	āmatu	amatė	amatų	āmatas	amatuosė
ambasadā (2)	ambasadā	ambasadòje	ambasadų	ambasadās	ambasadose
añtpuolis (1)	añtpuoliu	añtpuolyje	añtpuolių	añtpuolius	añtpuoliuose
apsuptis (3 ^b)	apsuptimi	apsuptyje	(apsupčių)	(āpsuptis)	(apsuptysė)
arābas (2)	arabù	(arabė)	arābų	arabùs	(arābuose)
archyvas (2)	archyvù	archyvė	archyvų	archyvùs	archyvuose
ateitis (3 ^b)	ateitimi	ateityje	–	–	–
atstūmas (2)	atstumù	atstumė	atstumų	atstumùs	atstumuose
bajōras (2)	bajorù	(bajorė)	bajōrų	bajorùs	(bajōruose)

vns. vard. (suskliausta kirčiūtē)	vns. īn.	vns. viet.	dgs. kilm.	dgs. gal.	dgs. viet.	doktrinā (2)	doktrinā	doktrīnoje	doktrīnu	doktrinās	doktrīnose
bankrōtas (2)	bankrotū	bankrotē	(bankrotū)	(bankrotūs)	(bankrotuose)	dúoklē (1)	dúokle	dúoklėje	dúokliū	dúokles	dúoklēse
baudā (4)	baudā	baudojē	baudū	baudās	baudosē	dūrklas (1)	dūrklū	dūrkle	dūrklū	dūrklus	dūrkluose
baudžiava (1)	baudžiava	baudžiavoje	(baudžiavū)	(baudžiavas)	(baudžiavose)	dvāras (4)	dvarū	dvarē	dvarū	dvarūs	dvaruosē
bausmē (4)	bausmē	bausmējē	bausmiū	bausmēs	bausmēsē	ddivaldjstē (2)	ddivaldjstē	ddivaldjstėje	ddivaldjstēiū	ddivaldjstēs	ddivaldjstēse
bažnīcīa (1)	bažnīcīa	bažnīcīoje	bažnīcīū	bažnīcīas	bažnīcīose	ekspōrtas (1)	ekspōrtu	ekspōrte	–	–	–
bedarībis (2)	bedarbiū	(bedarībyje)	bedarībiū	bedarbiūs	(bedarbiuose)	engējas (1)	engēju	(engējuje)	engējū	engējus	(engējuose)
begīnkis (2)	beginkliū	begīnkliame	begīnkliū	beginkliūs	begīnkliuose	ēpas (2)	epū	epē	ēpū	ēpūs	ēpuose
belaisvis (2)	belaisviū	(belaisvyje)	belaisviū	belaisviūs	(belaisviuose)	erā (2)	erā	ēroje	(ēru)	(erās)	(ērose)
bendražygis (2)	bendražygiū	(bendražygyje)	bendražygiū	bendražygiūs	(bendražygiuose)	erdvē (4)	erdvē	erdvējē	erdviū	erdvēs	erdvēsē
beprāsmis (2)	beprasmīū	beprāsmiame	beprāsmiū	beprasmīūs	beprāsmiuose	epochā (2)	epochā	epōchoje	epōchu	epōchās	epōchose
bežēmis (2)	bežemiū	(bežēmyje)	bežemiū	bežemiūs	bežēmiuose	esmē (4)	esmē	esmejē	–	–	–
bylā (4)	bylā	bylojē	bylū	bylās	bylosē	esminis (2)	esminiū	esminiame	esminiū	esminiūs	esminiuose
bolševikas (2)	bolševikū	(bolševikē)	bolševikū	bolševikūs	(bolševikuose)	etāpas (2)	etapū	etapē	etāpū	etāpūs	etāpuose
buitis (4)	buitimī	buityjē	–	–	–	fābricas (3 ^b)	fābriku	fabrikē	fabrikū	fābrikus	fabrikuosē
būklē (1)	būkle	būklējē	–	–	–	fāktas (2)	fāktū	fāktē	fāktū	fāktūs	fāktuose
būrīs (4)	būriū	būryjē	būriū	būriūs	būriuosē	faraōnas (2)	faraonū	(faraonē)	faraōnū	faraonūs	(faraōnuose)
cāras (4)	carū	(carē)	carū	carūs	(caruosē)	filosōfas (2)	filosofū	(filosofē)	filosōfū	filosofūs	(filosōfuose)
cēchas (2)	cechū	cechē	cēchu	cechūs	cēchuose	formuluōtē (2)	formuluōtē	formuluōtėje	formuluōčiū	formuluōtēs	formuluōtēse
ceñtas (2)	centū	centē	ceñtū	centūs	ceñtuose	freskā (2)	freskā	frēskoje	frēsķū	fresķās	frēsķose
ceñtras (2)	centrū	centrē	ceñtrū	centrūs	ceñtruose	frōntas (1)	frōntu	frōntē	frōntū	frōntus	frōntuose
ceřkvē (2)	cerkvē	ceřkvėje	ceřkviū	cerkvēs	ceřkvēse	garsūs (4)	garsīū	garsiamē	garsīū	garsīūs	garsīuosē
citadēlē (2)	citadelē	citadēlėje	citadēliū	citadelēs	citadēlose	gātvē (2)	gātvē	gātvėje	gātvīū	gātvēs	gātvēse
dabartinis (2)	dabartiniū	dabartiniame	dabartiniū	dabartiniūs	dabartiniuose	gaujā (4)	gaujā	gaujojē	gaujū	gaujās	gaujosē
dabartis (3 ^b)	dabartimī	dabartyjē	–	–	–	generōlas (2)	generolū	(generolē)	generolū	generolūs	(generoluose)
dailē (4)	dailē	dailējē	–	–	–	gentis (4)	gentimī	gentyjē	genčiū	gentis	gentsē
dalyvis (2)	dalyviū	(dalyvyje)	dalyviū	dalyviūs	dalyviuose	germānas (2)	germanū	(germanē)	germānū	germanūs	(germānuose)
dārbas (3)	dārbu	darbē	darbū	dārbus	darbuosē	giljotinā (2)	giljotinā	giljotinoje	giljotinū	giljotinās	giljotinose
datā (2)	datā	dātoje	dātū	datās	dātose	giņčas (2)	giņčū	giņčē	giņčū	giņčūs	giņčuose
daugumā (3 ^b)	daūguma	daugumojē	(daugumū)	(daūgumas)	(daugumosē)	giņklas (2)	ginklū	ginklē	giņķlū	ginklūs	giņķluose
dīdelis (3 ^b)	dīdeliū	dīdeliamē	dīdeliū	dīdelius	dīdeliuosē	ginkluōtē (2)	ginkluōtē	ginkluōtėje	–	–	–
didikas (2)	didikū	(didikē)	didikū	didikūs	didikuose	graikas (2)	graikū	(graikē)	graikū	graikūs	(graikuose)
dīdviris (1)	dīdviriū	(dīdviryje)	dīdviriū	dīdviriūs	(dīdviriuose)	giriā (2)	giriā	gīroje	gīriū	gīriās	gīriose
dirbtūvē (2)	dirbtūvē	dirbtūvēje	dirbtūviū	dirbtūvēs	dirbtūvēse	grāfas (2)	grafū	(grafē)	grāfū	grāfūs	(grāfuose)
direktīvā (2)	direktīvā	direktīvoje	direktīvū	direktīvās	direktīvose	hērcogas (1)	hērcogu	(hērcoge)	hērcogu	hērcogus	(hērcoguose)
dóleris (1)	dóleriū	dóleryje	dóleriū	dólerius	dóleriuose	herōjus (2)	herōjumi	(herōjuje)	herōjū	herōjus	(herōjuose)
						hīmnas (1)	hīmnu	hīmne	hīmnū	hīmnus	hīmnuose
						husāras (2)	husarū	(husarē)	husarū	husarūs	(husaruose)

vns. vard. (suskliausta kirčiuotė)	vns. įn.	vns. viet.	dgs. kilm.	dgs. gal.	dgs. viet.
ideālas (2)	idealū	idealė	ideālų	idealūs	ideāluose
idėja (1)	idėja	idėjoje	idėjų	idėjas	idėjose
ideologas (2)	ideologū	(ideologė)	ideologų	ideologūs	(ideologuose)
įdomūs (4)	įdomiū	įdomiamė	įdomių	įdomiūs	įdomiuosė
įetis (1)	įetimi	įėtyje	įečių	įetis	įetyse
įgula (1)	įgula	įguloje	įgulų	įgulas	įguloose
ikoną (2)	ikoną	ikonoje	ikonų	ikonas	ikonose
impòrtas (1)	impòrtu	impòrte	–	–	–
įndas (1) (žmogus)	įndu	(įnde)	įndų	įndus	(įnduose)
įndas (2) (daiktas)	įndū	įndė	įndų	įndūs	įnduose
įndėlis (1)	įndėliu	įndėlyje	įndėlių	įndėlius	įndėliuose
interėsas (2)	interėsu	interėsė	interėsu	interėsius	interėsuose
įntrigà (2)	įntrigà	įntrigoje	įntrigų	įntrigàs	įntrigose
įslāmas (2)	įslāmū	įslāmė	–	–	–
įšdavikas (2)	įšdavikū	(įšdavikė)	įšdavikų	įšdavikus	įšdavikuose
įtaka (1)	įtaka	įtakoje	įtakų	įtakas	įtakose
įvairūs (4)	įvairiū	įvairiamė	įvairių	įvairiūs	įvairiuosė
įvykis (1)	įvykiu	įvykyje	įvykių	įvykius	įvykiuose
įėgà (4)	įėgà	įėgojė	įėgų	įėgàs	įėgosė
įókis (3)	įókiau	įokiamė	įokių	įókiaus	įokiuosė
įūngas (1)	įūngu	įūnge	(įūngų)	(įūngus)	(įūnguose)
įūra (1)	įūra	įūroje	įūrų	įūras	įūrose
kabinėtas (2)	kabinetū	kabinetė	kabinėtų	kabinėtūs	kabinėtuose
káimas (1)	káimu	káime	káimų	káimus	káimuose
káina (1)	káina	káinoje	káinų	káinas	káinose
kalbà (4)	kalbà	kalbojė	kalbų	kalbàs	kalbosė
kálnas (3)	kálnu	kalnė	kalnų	kálnus	kalnuosė
kanojà (2)	kanojà	kanòjoje	kanòjų	kanojàs	kanòjose
kāpas (4)	kapū	kapė	kapų	kapūs	kapuosė
kapitónas (2)	kapitonū	(kapitonė)	kapitónų	kapitonūs	(kapitónuose)
karālius (2)	karāliumi	(karāliuje)	karālių	karaliūs	(karāliuose)
kāras (2)	karū	karė	karų	karūs	karuosė
kārdas (3)	kārdu	kardė	kardų	kārdus	karduosė
kardinólas (2)	kardinolū	(kardinolė)	kardinolų	kardinolūs	(kardinoluose)
kariaunà (2)	kariaunà	kariaūnoje	(kariaūnų)	(kariaunàs)	(kariaūnose)

karys (4)	kariū	(karyjė)	karių	kariūs	(kariuosė)
karūnà (2)	karūnà	karūnoje	karūnų	karūnàs	karūnose
karvedys (3 ^a , 3 ^b)	kárvedziū/ kaŗvedziū	(karvedyjė)	karvedzių	kárvedzius/ kaŗvedzius	(karvedziuosė)
karzygyś (3 ^a , 3 ^b)	kárzygiū/ kaŗzygiū	(karzygyjė)	karzygių	kárzygius/ kaŗzygius	(karzygiuosė)
katalikas (2)	katalikū	(katalikė)	katalikų	katalikūs	(katalikuose)
kātedra (1)	kātedra	kātedroje	kātedrų	kātedras	kātedrose
kēlias (4)	keliū	kelyjė	kelių	keliūs	keliuosė
keliōnė (2)	kelionė	kelionėje	kelionių	kelionės	kelionėse
kilomētras (2)	kilometrū	kilometrė	kilometrų	kilometrūs	kilomėtruose
klāsė (2)	klasė	klāsėje	klasių	klasės	klāsėse
klāsimas (1)	klāsimu	klāsimė	klāsimų	klāsimus	klāsimuose
klīkà (2)	klīkà	klīkoje	klīkų	klīkàs	klīkose
knygà (2)	knygà	knýgoje	knýgų	knygàs	knýgose
knygneśys (3 ^b)	knýgneśiū	(knygneśyjė)	knýgneśių	knýgneśius	(knygneśiuosė)
kòdeksas (1)	kòdeksu	kòdekse	kòdeksų	kòdeksus	kòdeksuose
kóks (3)	kókiu	kokiamė	kokių	kókiaus	kokiuosė
kolektývas (2)	kolektývū	kolektývė	kolektývų	kolektývus	kolektývuose
kolonà (2)	kolonà	kolònoje	kolònų	kolonàs	kolònose
komitėtas (2)	komitetū	komitetė	komitetų	komitetūs	komitėtuose
komunà (2)	komunà	komūnoje	komūnų	komunàs	komūnose
koncėrnas (1)	koncėrnu	koncėrne	koncėrnų	koncėrnus	koncėrnuose
konferėncija (1)	konferėncija	konferėncijoje	konferėncijų	konferėncijas	konferėncijose
konfliktas (2)	konfliktū	konfliktė	konfliktų	konfliktūs	konfliktuose
kongrėsas (2)	kongresū	kongresė	kongresų	kongresūs	kongrėsuose
kontāktas (2)	kontaktū	kontaktė	kontaktų	kontaktūs	kontāktuose
kovà (4)	kovà	kovojė	kovų	kovàs	kovosė
krāštas (4)	kraštū	kraštė	kraštų	kraštūs	kraštuosė
krizė (2)	krizė	krizėje	krizių	krizės	krizėse
kulkà (2)	kulkà	kulkoje	kulkų	kulkàs	kulkose
kunigaikš- tystė (2)	kunigaikš- tystė	kunigaikštýs- tėje	kunigaikš- týčių	kunigaikš- tystės	kunigaikštýs- tėse
kúopa (1)	kúopa	kúopoje	kúopų	kúopas	kúopose
kuriś (4)	kuriuō	kuriamė	kurių	kuriuōs	kuriuosė
laikas (4)	laikū	laikė	laikų	laikūs	laikuosė
laikinas (3 ^b)	laikinu	laikinamė	laikinų	laikinus	laikinuosė
laisvas (4)	laisvū	laisvamė	laisvų	laisvūs	laisvuosė
lāisvė (1)	lāisve	lāisvėje	lāisvių	lāisves	lāisvėse
laivas (4)	laivū	laivė	laivų	laivūs	laivuose
lātvīs (2)	latviū	(lātvyjė)	latvių	latviūs	(lātviuose)

lentelēs tēsinys

vns. vard. (suskliausta kirčiūotē)	vns. īn.	vns. viet.	dgs. kilm.	dgs. gal.	dgs. viet.	nāmas (4)	namū	namē (naryjē)	namū	namūs nariūs	namuosē (nariuosē)
lāžas (4)	lažū	lažē	(lažū)	(lažūs)	(lažuosē)	narys (4)	nariū	narysiamē	nariū	nariūs	(nariuosē)
legendā (2)	legendā	legeņdoje	legeņdu	legendās	legeņdose	narsūs (4)	narsiū	narsiamē	narsiū	narsiūs	narsiuosē
lénkas (1)	lénku	(lénke)	lénku	lénkus	(lénkuosē)	naūjas (4)	nauju	naujamē	naujū	naujūs	naujuosē
lēšos (1) (dgs.)	–	–	lēšu	lēšas	lēšose	nuošalus (4)	nuošaliū	nuošalamē	nuošaliū	nuošaliūs	nuošaliuosē
liāudis (1)	liāudimi	liāudyje	–	–	–	nuozmūs (4)	nuozmiū	nuozmiamē	nuozmiū	nuozmiūs	nuozmiuosē
lietūvis (2)	lietuviū	(lietūvyje)	lietūviū	lietuviūs	(lietūviuose)	objektas (2)	objektū	objektē	objektū	objektūs	objektuose
lýga (1) (sajunga)	lýga	lýgoje	lýgu	lýgas	lýgose	objektyvūs (4)	objektyviū	objektyviamē	objektyviū	objektyviūs	objektyviuosē
lygiateisis (2)	lygiateisiū	lygiateisiamē	lygiateisiū	lygiateisiūs	lygiateisiuose	olimpiadā (2)	olimpiadā	olimpiadoje	olimpiadū	olimpiadās	olimpiadose
lýgiava (1)	lýgiava	lýgiavoje	(lýgiavu)	(lýgiavas)	(lýgiavose)	ōrda (1)	ōrda	ōrdoje	ōrdū	ōrdas	ōrdose
litas (2)	litū	litē	litū	litūs	lituose	ōrdinas (1)	ōrdinu	ōrdine	ōrdinū	ōrdinus	ōrdinose
lōbis (2)	lobiū	lōbyje	lōbiū	lobiūs	lōbiuose	pabaigā (3 ^b)	pābaiga	pabaigojē	pabaigū	pābaigas	pabaigosē
lúomas (1)	lúomu	lúome	lúomu	lúomus	lúomuose	pabūklas (2)	pabūklū	pabūklē	pabūklū	pabūklus	pabūkluose
maīnas (4)	mainū	mainē	mainū	mainūs	mainuosē	padētis (3 ^b)	padētimī	padētyjē	(padēčiū)	(padētis)	(padētysē)
maištas (2)	maištū	maištē	maištū	maištūs	maištuose	pagálba (1)	pagálba	pagálboje	(pagálbu)	(pagálbas)	(pagálbose)
manifēstas (2)	manifestū	manifestē	manifestū	manifestūs	manifestuose	pagónis (1)	pagóniu	(pagónyje)	pagóniū	pagónis	(pagónyse)
manufaktūrā (2)	manufaktūrā	manufaktūroje	manufaktūru	manufaktūrās	manufaktūrose	pakrāntē (1)	pakrānte	pakrāntēje	pakrānciū	pakrāntes	pakrāntēse
māršalas (1)	māršalu	(māršale)	māršalu	māršalus	(māršaluose)	pāktas (2)	paktū	paktē	paktū	paktūs	paktuose
māstas (2)	mastū	mastē	māstu	māstūs	māstuose	palydā (3 ^b)	pālyda	palydojē	palydū	pālydas	palydosē
mašinā (2)	mašinā	mašinoje	mašinu	mašinās	mašinosē	pameistrīs (3 ^b)	pāmeistriū	(pameistryjē)	pameistriū	pāmeistriūs	(pameistriuosē)
mauzoliējus (2)	mauzoliējumi	mauzoliējuje	mauzoliēju	mauzoliejūs	mauzoliejuosē	pamiņklas (2)	paminklū	paminklē	pamiņklū	paminklūs	pamiņkluose
mažumā (3 ^b)	māžuma	mažumoje	mažumū	māžumas	mažumosē	pamokā (3 ^b)	pāmoka	pamokojē	pamokū	pāmokas	pamokosē
méistras (3)	méistru	(meistrē)	meistrū	méistrus	(meistruosē)	paprotyš (3 ^b)	pāpročiu	paprotyjē	papročiū	pāpročius	papročiuosē
mēdžiaga (1)	mēdžiaga	mēdžiagoje	mēdžiagu	mēdžiagas	mēdžiagose	pāpuošalas (3 ^{4b})	pāpuošalu	pāpuošalē	pāpuošalū	pāpuošalus	pāpuošaluosē
mēnas (2, 4)	menū	menē	mēnu/menū	menūs	mēnuose/menuosē	pareigūnas (2)	pāreigūnū	(pareigūnē)	pāreigūnū	pāreigūnūs	(pareigūnuosē)
mētas (2); mētai (dgs.)	metū	metē	mētū	metūs	mētuose	parlameņtas (2)	parlamentū	parlamentē	parlameņtū	parlamentūs	parlameņtuosē
metōdas (2)	metodū	metodē	metōdu	metodūs	metōduose	partizānas (2)	partizanū	(partizanē)	partizānū	partizanūs	(partizānuosē)
miēstas (2)	miestū	miestē	miēstu	miestūs	miēstuose	pasalā (3 ^b)	pāsala	pasalōjē	pasalū	pāsals	pasalosē
milijōnas (2)	milijonū	milijonē	milijōnu	milijonūs	milijōnuose	pasāulinis (1)	pasāuliniū/ ir pasaulinis (2)	pasāuliniame/ pasauliniame	pasāuliniū/ pasauliniū	pasāuliniūs/ pasauliniūs	pasāuliniuose/ pasauliniuose
miniā (4)	miniā	miniojē	miniū	miniās	miniosē	ir pasaulinis (2)	pasauliniū	pasauliniame	pasauliniū	pasauliniūs	pasauliniuose
ministras (2)	ministrū	(ministrē)	ministrū	ministrūs	(ministruose)	paskolā (3 ^b)	pāskola	paskolōjē	paskolū	pāskolas	paskolosē
mokinys (3 ^a)	mōkiniū	(mokinyjē)	mokiniū	mōkinis	(mokiniuosē)	patriōtas (2)	pāpatriotū	(patriotē)	pāpatriotū	pāpatriotūs	(pāpatriotuose)
mōmeņtas (2)	momentū	momentē	momeņtu	momentūs	momeņtuose	pavaldūs (4)	pāvaldžiū	pāvaldžiamē	pāvaldžiū	pāvaldžiūs	pāvaldžiuosē
mūgē (2)	mugē	mūgēje	mūgiū	mugēs	mūgēse	pāveldas (3 ^b)	pāveldu	pāveldē	(pāveldū)	(pāveldus)	(pāvelduosē)
muītas (2)	muītū	muītē	muītu	muītūs	muītuose	pavyzdys (3 ^b)	pāvyzdžiū	pāvyzdijē	pāvyzdžiū	pāvyzdžiūs	pāvyzdžiuosē
mūšis (2)	mūšiū	mūšyje	mūšiū	mūšiūs	mūšiuose	pavōjus (2)	pāvōjumi	pāvōjuje	pāvōju	pāvōjus	pāvōjuose
						pažangā (3 ^b)	pāžanga	pažangojē	–	–	–
						pažangūs (4)	pažangiū	pažangiamē	pažangiū	pažangiūs	pažangiuosē
						pažymys (3 ^b)	pāžymiu	pažymijē	pažymiū	pāžymius	pažymiuosē
						pedagōgas (2)	pedagogū	(pedagogē)	pedagōgu	pedagogūs	(pedagōguose)

vns. vard. (suskliausta kirčiuotė)	vns. įn.	vns. viet.	dgs. kilm.	dgs. gal.	dgs. viet.	riņkliava (1) ryšys (4) rytai (3) (dgs.) rūmas (1) rūsas (2)	riņkliavoje ryšiū – – (rūmu) rusū	riņkliavoje ryšjė – – (rūme) (rusė)	riņkliavų ryšiū rytū rūmų rūšų	riņkliavas ryšiūs rūtus rūmus rusūs	riņkliavose ryšiuosė rytuosė rūmuose (rūsuose)
piētūs (4) (dgs.) pīl(ia)kalnis (1) ir pīliākcalnis (1) pīlis (4) pīnigas (3 ^b) pīramidė (2) pīrmas (3) pōnas (2) pōstas (2) pradžia (4) praeitis (3 ^b) pratimas (2) priežastis (3 ^a) problemā (2) procėsas (2) prodūktas (2) programā (2) projėktas (2) protėstas (2) protokōlas (2) prūsas (1) puļkas (4) pūnktas (1) puotā (4) pūsiasiis (1)	– pīl(ia)kalniu/ pīliākcalniu pīlimi pīnigu pīramidė pīrmu ponū postū pradžia praeitimi pratimū priežastimi problemā procesū prodūktū programā projėktū protėstū protokōlū prūsū pulkū pūnktu puotā pūsiasiu	– pīl(ia)kalnyje/ pīliākcalnyje pilyjė pinigė pīramidėje pīrmamė (ponė) postė pradžiojė praeityjė pratimė priežastyjė problėmoje procesė prodūktė progrāmoje projėktė protėstė protokolė (prūse) pulkė pūnkte puotojė pūsiasiyje	pīl(ia)kalniu/ pīliākcalniu pīliū pīnigū pīramidziū pīrmū pōnų postų pradžiū – pratimū priežasciū problėmų procesų prodūktų progrāmų projėktų protėstų protokōlų prūsų pulkų pūnktų puotų pūsiasių	pīl(ia)kalnius/ pīliākcalnius pīlis pīnigus pīramidės pīrmus ponūs postūs pradžias – pratimūs priežastis problėmās procesūs prodūktūs progrāmās projėktūs protėstūs protokōlus prūsūs pulkūs pūnktus puotās pūsiasiūs	pīl(ia)kalniuose/ pīliākcalniuose pīlysė pīniguosė pīramidėse pīrmuosė (pōnuose) pōstuose pradžiosė – pratimuose priežastysė problėmose procesuose prodūktuose progrāmose projėktuose protėstuose protokōluose (prūsuose) pulkuose pūnktuose puotosė pūsiasiuose	sājunga (1) salā (4) sārašas (3 ^a) sāsiuvinis (1) seīmas (4) seniūnas (2) senjōras (2) sīena (1) sistemā (2) skolā (4) slāptas (4) slāvas (2) sōstas (1) sōstinė (1) sritis (4) statūtas (2) strāipsnis (1) streīkas (4) sukilimas (2) sutartis (3 ^b) svetimšālis (2) svetimtaūtis (2)	sājunga salā sārašu sāsiuviniu seimū seniūnū senjōrū sīena sistemā skolā slaptū slavū sōstu sōstine sritimi statutū strāipsniu streikū sukilimū sutartimi svarbiū svetimšāliū svetimtaučiu	sājungoje salojė sārašė sāsiuvinyje seimė (seniūnė) (senjōrė) sīenoje sistėmoje skolojė slaptamė (slavė) sōste sōstinėje srityje statutė strāipsnyje streikė sukilimė sutartyjė svarbiamė (svetimšālyje) (svetimtaūtyje)	sājungų salų sārašų sāsiuvinių seimų seniūnų senjōrų sīenų sistėmų skolų slaptų slāvų sōstų sōstinių sričių statūtų strāipsnių streikų sukilimų sutarčių svarbių svetimšālių svetimtaučių	sājungas salās sārašus sāsiuvinius seimūs seniūnūs senjōrūs sīenas sistėmās skolās slaptūs slāvūs sōstus sōstines sritis statūtūs strāipsnius streikūs sukilimūs sūtartis svarbiūs svetimšālius svetimtaučius	sājungose salosė sārašuosė sāsiuviniuose seimuosė (seniūnuose) (senjōruose) sīenose sistėmose skolosė slaptuosė (slāvuose) sōstuose sōstinėse sritysė statūtuose strāipsniuose streikuosė sukilimuose sutartysė svarbiuosė (svetimšāliuose) (svetimtaučiuose)
raidā (4) raidė (2) rajōnas (2) rāštas (2) regiōnas (2) reikmė (4) reikšmė (3) rezultātas (2) režimas (2) rinkā (2) rinkimai (2) (dgs.)	raidā raidė rajonū raštū regionū reikmė reikšmė rezultatū režimū rinkā (rinkimū – kita r.)	raidojė raidėje rajonė raštė regionė reikmėjė reikšmėjė rezultatė režimė riņkoje (rinkimė – kita r.)	– – raīdžiū rajōnų raštų regiōnų reikmiū reikšmiū rezultatų režimų riņkų rinkimų	– – raidės rajōnūs raštūs regiōnūs reikmės reikšmės rezultatūs režimūs riņkās rinkimūs	– – raīdėse rajōnuose raštuose regiōnuose reikmėsė reikšmėsė rezultatuose režimuose riņkose rinkimuose	šachtā (2) šālis (4) šāltinis (2) šāudmuō (3 ^a) šāulys (4) šāutuvas (1) šedėvras (2) šeimā (4) šiāurė (4) šiřntas (4) šiurpūs (4) šlēktā (2)	šachtā šālimi šāltiniū šāudmeniu šāuliū šāutuvu šedėvrū šeimā šiāure šiřntū šiurpiū šlēktā	šachtoje šālyjė šāltinyje šāudmenyje (šāulyjė) šāutuve šedėvrė šeimojė šiāurėje šiřntė šiurpiamė (šlēktoje)	šachtų šālių šāltinių šāudmenų šāulių šāutuvų šedėvrų šeimų – šiřntų šiurpių šlēktų	šachtās šālis šāltinius šāudmenis šāulius šāutuvus šedėvrūs šeimās – šiřntūs šiurpiūs šlēktās	šachtose šālysė šāltiniuose šāudmenysė (šāuliuosė) šāutuvuose šedėvruose šeimosė – šiřntuosė šiurpiuosė (šlēktose)

lentelės tęsinys

vns. vard. (suskliausta kirčiuotė)	vns. įn.	vns. viet.	dgs. kilm.	dgs. gal.	dgs. viet.
šnipas (2)	šnipù	(šnipè)	šnipų	šnipùs	(šnipuose)
šokis (2)	šokiù	šokyje	šokių	šokiùs	šokiuose
špagà (2)	špagà	špàgoje	špàgų	špagàs	špàgose
šūkis (2)	šūkiù	šūkyje	šūkių	šūkiùs	šūkiuose
šventė (2)	šventė	šventėje	švenčių	šventės	šventėse
taikà (4)	taikà	taikoje	–	–	–
tařnas (4)	tarnù	(tarnè)	tarnų	tarnùs	(tarnuose)
tařpsnis (2)	tařpsniù	tařpsnyje	tařpsnių	tařpsniùs	tařpsniuose
tařptautinis (2)	tařptautiniù	tařptautiniame	tařptautinių	tařptautiniùs	tařptautiniuose
taurùs (4)	tauriù	tauriamè	taurių	tauriùs	tauriuose
tautà (4)	tautà	tautoje	tautų	tautàs	tautosè
tautinis (2)	tautiniù	tautiniame	tautinių	tautiniùs	tautiniuose
teàtras (2)	teatrù	teatrè	teàtrų	teatrùs	teàtruose
téisė (1)	téise	téiseje	téisių	téises	téiseose
teisėtas (1)	teisétu	teisétame	teisétų	teisétus	teisétuose
teĩsmas (4)	teismù	teismè	teismų	teismùs	teismuose
temà (2)	temà	tèmoje	tèmų	temàs	tèmose
teròras (2)	terorù	terorè	–	–	–
tĩkslas (4)	tikslù	tikslè	tikslų	tikslùs	tiksluose
tirònas (2)	tironù	(tironè)	tirònų	tironùs	(tironuose)
tóks (3)	tókiu	tokiamè	tokių	tókius	tokiuose
totòrius (2)	totòriumi	(totòriuje)	totòrių	totòriùs	totòriuose
transpòrtas (1)	transpòrtu	transpòrte	–	–	–
tremtis (4)	tremtimì	tremtyje	tremčių	tremtis	tremtyse
tribūnas (2)	tribūnù	(tribūnè)	tribūnų	tribūnùs	(tribūnuose)
tribunòlas (2)	tribunolù	tribunolè	tribunolų	tribunolùs	tribunoluose
trimèstras (2)	trimestrù	trimestrè	trimestrų	trimestrùs	trimestruose
trispalvė (1)	trispalve	trispalveje	trispalvių	trispalves	trispalvėse
(Lietuvos vėliava)					
tuřgus (2)	tuřgumi	tuřguje	tuřgų	turgùs	tuřguose
turnyras (2)	turnyrù	turnyrè	turnyrų	turnyrùs	turnyruose
tuřtas (2)	turtù	turtè	tuřtų	turtùs	tuřtuose
tvirtas (3)	tvirtu	tvirtamè	tvirtų	tvirtùs	tvirtuose
tvirtovė (1)	tvirtove	tvirtoveje	tvirtovių	tvirtovės	tvirtovėse
úkis (1)	úkiu	úkyje	úkių	úkius	úkiuose

ùpė (2)	ùpė	ùpėje	ùpių	upės	ùpėse
ùrvas (3)	ùrvu	ùrvè	ùrvų	ùrvus	ùrvuose
ùžsienis (1)	ùžsieniù	ùžsienyje	(ùžsienių)	(ùžsienius)	(ùžsieniuose)
vàdas (4)	vadù	(vadè)	vadų	vadùs	(vaduosè)
vadòvas (2)	vadovù	(vadovè)	vadovų	vadovùs	(vadovuose)
vadovėlis (2)	vadovėliù	vadovėlyje	vadovėlių	vadovėlius	vadovėliuose
vaidmuõ (3 ^b)	vaidmeniù	vaidmenyje	vaidmenų	vaidmenis	vaidmenyse
váišės (1) (dgs.)	–	–	vaišių	vaišes	vaišėse
vakarai (3 ^b) (dgs.)	–	–	vakarų	vakarùs	vakaruosè
valdà (4)	valdà	valdoje	valdų	valdàs	valdose
valdžià (4)	valdžià	valdžioje	valdžių	valdžiàs	valdžiose
valgis (2)	valgiù	valgyje	valgių	valgiùs	valgiuose
valsčius (2)	valsčiumi	valsčiuje	valsčių	valsčius	valsčiuose
vařdas (4)	vardù	vardè	vardų	vardùs	varduose
vařgšas (2)	vargšù	(vargšè)	vargšų	vargšùs	vargšuose
varžytynės (1) (dgs.)	–	–	varžytinių/ varžytinių	varžytynes/ varžytines	varžytynėse/ varžytinėse
ir varžytinės (1)	–	–	–	–	–
veĩkalas (3 ^b)	veĩkalu	veikalè	veikalų	veikalùs	veikaluosè
veĩksmas (4)	veiksmù	veiksmè	veiksmų	veiksmùs	veiksmuose
vėliava (1)	vėliava	vėliavoje	vėliavų	vėliavas	vėliavoje
vėřgas (3, 4), bet vėřgė (1, 2)	vėrgu/vergù	(vergè)	vergų	vėrgus/vergùs	(verguosè)
	vėrge/vergè	(vėrgeje/veřgeje)	vėrgių/veřgių	vėrges/vergès	(vėrgėse/veřgėse)
veřslas (2, 4)	verslù	verslè	veřslų/verslų	verslùs	veřsluose/versluosè
viėnas (3)	viėnu	vienamè	vienų	viėnus	vienuose
vieta (2)	vieta	vietoje	viėtų	viėtàs	viėtose
visuome- niniù (2)	visuome- niniù	visuomeni- niame	visuome- ninių	visuome- niniùs	visuomeni- niuose
vỹtis (2)	vỹčių	vỹtyje	(vỹčių)	(vỹčius)	(vỹčiuose)
(Lietuvos ženklas)					
vókiėtis (1)	vókiečiu	(vókietyje)	vókiečių	vókiečius	(vókiečiuose)
žaliava (1)	žaliava	žaliavoje	žaliavų	žaliavas	žaliavoje
žalvaris (1)	žalvariù	žalvaryje	(žalvarių)	(žalvarius)	(žalvariuose)
žemdirbỹs (3 ^b)	žemdirbiu	(žemdirbyje)	žemdirbių	žemdirbius	(žemdirbiuose)
žėmė (2)	žėmè	žėmėje	žėmių	žėmès	žėmėse
žygis (2)	žygiù	žygyje	žygių	žygiùs	žygiuose
žymùs (4)	žymiù	žymiamè	žymių	žymiùs	žymiuosè
žynỹs (4)	žyniù	(žynyjè)	žynių	žyniùs	(žyniuosè)
žmogùs (4), bet žmónės (3) (dgs.)	žmogumi	(žmogujè)	žmonių	žmónes	(žmonėsè)
žũklė (4)	žũklè	žũklėje	(žũklių)	(žũklès)	(žũklėsè)
žvalgas (4)	žvalgù	(žvalgè)	žvalgų	žvalgùs	(žvalguosè)

Lietuvos miestų ir svarbesnių istorinių vietų vardų kirčiavimo lentelė

(Nerašomas naudininkas, nes paprastai neklystama.)

Akmėnė (2), Akmėnės, Akmėnė, Akmenė, Akmėnėje.

Alytūs (4), Alytaūs, Aljūtų, Alytumì, Alytujė.

Anykšciai (3), Anykščių, Anykščius, Anykščiaĩs, Anykščiuosė.

Birštonas (1), Birštono, Birštoną, Birštonu, Birštone.

Biržai (1), Biržų, Biržus, Biržais, Biržuose.

Druskininkai (1), Druskininkų, Druskininkus, Druskininkais,
Druskininkuose.

Dubingiai (3^b), Dubingių, Dūbingius, Dubingiais, Dubingiuosė.

Giedraičiai (2), Giedračių, Giedraičius, Giedraičiais, Giedraičiuosė.

Ignalinė (2), Ignalinos, Ignaliną, Ignalinà, Ignalinoje.

Jonavà (3^b), Jonavòs, Jónavą, Jónava, Jonavojė.

Jōniškis (1), Jōniškio, Jōniškį, Jōniškiu, Jōniškyje.

Jūrbarkas (3^a), Jūrbarko, Jūrbarką, Jūrbarku, Jurbarkė.

Kaišiadorys (3), Kaišiadorių, Kaišiadoris, Kaišiadorimìs, Kaišiadorysė.

Kaūnas (4), Kaūno, Kaūną, Kaunù, Kaunė.

Kėdainiai (1), Kėdainių, Kėdainius, Kėdainiais, Kėdainiuosė.

Keimė (2), Keimės, Keimė, Keimė, Keimėje.

Kernavė (3^b), Kernavės, Keřnavė, Keřnave, Kernavėjė.

Klaipėda (1), Klaipėdos, Klaipėdą, Klaipėda, Klaipėdoje.

Krāžiai (2), Krāžių, Kražiùs, Krāžiais, Krāžiuosė.

Krekenavà (3^{4b}), Krekenavòs, Krėkenavą, Krėkenava, Krekenavojė.

Kretingà (3^b), Kretingòs, Krėtingą, Krėtinga, Kretingojė.

Kūpiškis (1), Kūpiškio, Kūpiškį, Kūpiškiu, Kūpiškyje.

Laūkuva (1), Laūkuvos, Laūkuvą, Laūkuva, Laūkuvoje.

Lazdijai (2), Lazdijų, Lazdijùs, Lazdijais, Lazdijuosė.

Linkuvà (3^b), Linkuvòs, Liñkuvą, Liñkuva, Linkuvoje.

Liškiaivà (3^b), Liškiaivòs, Liškiaivą, Liškiaiva, Liškiaivoje.

Máišiagala (1), Máišiagalos, Máišiagalą, Máišiagala, Máišiagaloje.

Marijampolė (1), Marijampolės, Marijampolę, Marijampole, Ma-
rijampolėje.

Mažeikiai (2), Mažeikių, Mažeikiùs, Mažeikiais, Mažeikiuose.

Mėdininkai (1), Mėdininkų, Mėdininkus, Mėdininkais, Mėdinin-
kuosė.

Merkinė (2), Merkinės, Merkinė, Merkinė, Merkinėje.

Molėtai (1), Molėtų, Molėtus, Molėtais, Molėtuosė.

Neringà (3^b), Neringòs, Nėringą, Nėringa, Neringojė.

Pakruojis (1), Pakruojo, Pakruojį, Pakruoju, Pakruojyje.

Palangà (3^b), Palangòs, Pālangą, Pālanga, Palangoje.

Panevėžys (3^{4b}), Pānevėžio, Pānevėži, Pānevėžiu, Panevėžyje.

Pasvalys (3^b), Pāsvalio, Pāsvalį, Pāsvaliu, Pasvalyje.

Plāteliai (1), Plātelių, Plātelius, Plāteliais, Plāteliuosė.

Plūngė (1), Plūngės, Plūngė, Plūnge, Plūngėje.

Prīenai (1), Prīenų, Prīenus, Prīenais, Prīenuosė.

Punià (4), Puniòs, Pūnią, Punià, Punioje.

Radviliškis (1), Radviliškio, Radviliškį, Radviliškiu, Radviliškyje.

Rasėiniai (1), Rasėinių, Rasėinius, Rasėiniais, Rasėiniuose.

Rietavas (2), Rietavo, Rietavą, Rietavù, Rietavė.

Rōkiškis (1), Rōkiškio, Rōkiškį, Rōkiškiu, Rōkiškyje.

Skuōdas (2), Skuōdo, Skuōdą, Skuodù, Skuodė.

Šakiai (4), Šakių, Šakiùs, Šakiais, Šakiuosė.

Šalčininkai (1), Šalčininkų, Šalčininkus, Šalčininkais, Šalčininkuose.

Šiauliai (4), Šiaulių, Šiauliùs, Šiauliaĩs, Šiauliuosė.

Šilalė (2), Šilalės, Šilalė, Šilalė, Šilalėje.

Šilūtė (2), Šilūtės, Šilūtė, Šilūtė, Šilūtėje.

Šiluva (1), Šiluvos, Šiluvą, Šiluva, Šiluvoje.

Širvintos (3^a), Širvintų, Širvintas, Širvintomìs, Širvintosė.

Švenčionėliai (2), Švenčionėlių, Švenčionėliùs, Švenčionėliais, Šven-
cionėliuose.

Švenčiōnys (3), Švenčionių, Švenčiōnis, Švenčionimìs, Švenčionysė.

Tauragė (3^b), Tauragės, Taūrage, Taūrage, Tauragėjė.

Telšiai (3), Telšių, Tėlšius, Telšiais, Telšiuosė.

Trākai (2), Trāku, Trakūs, Trākais, Trākuose.

Ukmergė (3^b), Ukmergės, Ūkmerge, Ūkmerge, Ukmergėjė.

Upytė (1), Upytės, Upytė, Upytė, Upytėje.

Utenà (3^b), Utenōs, Ūtenā, Ūtena, Utenojė.

Varėnà (3), Varėnōs, Varėnā, Varėna, Varėnojė.

Vaŕniai (2), Vaŕnių, Varniūs, Vaŕniais, Vaŕniuose.

Veliuonà (3), Veliuonōs, Veliuonā, Veliuona, Veliuonojė.

Vieksniai (3), Vieksnių, Vieksnius, Vieksniais, Vieksniuosė.

Vilkaviškis (2), Vilkaviškio, Vilkaviškį, Vilkaviškiū, Vilkaviškyje.

Vilnius (1), Vilniaus, Vilnių, Vilniumi, Vilniuje.

Visaginas (1), Visagino, Visaginā, Visaginu, Visagine.

Zarasaĩ (3^b), Zarasų, Zārasus, Zarasaĩs, Zarasuosė.

Žagārė (2), Žagārės, Žagārė, Žagarė, Žagārėje.

Įsidėmėtina:

Lietuvà (3^a), Lietuvōs, Līetuva, Līetuva, Lietuvojė, o Līetuva !;

Pabaltijys (3^{ab} – kaip pamarys 3^b): Pābaltijo, Pābaltijj, Pābaltiju, Pabaltijjė!

Šalių pavadinimai, kurie turi kirčiuotą baigmenį -ija, yra 2-osios kirčiuotės ir kirčiuojami taip:

Prancūzijà (2), Prancūzijos, Prancūziją, Prancūzijà, Prancūzijoje;

Vokietijà (2), Vokietijos, Vokietiją, Vokietijà, Vokietijoje.

Dauguma šalių pavadinimų turi nekirčiuotą baigmenį -ija ir yra 1-osios kirčiuotės: visų jų linksnų kirtis kaip vardininko: Aĩrija (1), Aĩglija (1), Bėlģija (1), Brazĩlija, Kĩnija, Lātvija, Rūsija ir t. t.

Europà kirčiuotina pagal 2-ąją kirčiuotę: Europà (2), Euròpos, Euròpa, (su) Europà, Euròpoje. Tačiau čia toleruojama ir 1-oji kirčiuotė, taigi įmanoma Európa (1), Európos, Európa, (su) Európa, Európoje.

Neiškraipytini istorijos kurse dažniau minimi kitų šalių didžiųjų miestų pavadinimai: Ámsterdamas (ne Amsterdāmas) (1), Ankarà (ne Ankāra) (2), Bonà (ne Bòna) (2), Briuselis (ne Briusėlis) (1), Čikagà

(ne Čikāga) (2), Gārđinas (ne Gārđinas, Gròdnas) (3^b), Hagà (ne Hāga) (2), Havanà (ne Havāna) (2), Hėlsinkis (ne Hėlsinkis) (1), Kalkutà (ne Kalkùta) (2), Kopenhagà (ne Kopenhāga) (2), Kròkiva (ne Krokuvà) (1), Lėipcigas (ne Leĩpcigas) (1), Lisabonà (ne Lisabòna) (2), Liuksemburgas (ne Liuksembūrgas) (1), Manilà (ne Manĩla) (2), Odesà (ne Odėsa) (2), Panamà (ne Panāma) (2), Peterbūrgas (tiksliau Sankt Peterbūrgas) (ne Pėterburgas) (1), Prahà (ne Prāha) (2), Reĩkjavikas (ne Reĩkjāvikas) (1), Rygà (ne Rýga) (4), Romà (ne Ròma) (2), Smoleĩskas (ne Smòlenskas) (2), Stòkholmas (ne Stokhòlmas) (1), Vāršuva (ne Varšuvà) (1), Vĩena (ne Vienà) (1), Voronėžas (ne Voronėžas) (1), Ženevà (ne Ženėva) (2). Čia pavojingiausi 2-osios kirčiuotės vietovardžiai, kurie baigiasi -a. Jie kirčiuotini taip: Romà, Ròmos, Ròmai, Ròma, (su, ties) Romà, Ròmoje, o Ròmu!

Sunkiau kirčiuojami istorinių asmenybių asmenvardžiai

(vns. vard., kilm., gal., įn.)

Atilà (2), Atilos, Atilā, (su) Atilà.

Cicerònas (2), Ciceròno, Ciceròną, Ciceronù.

Dantònas (2), Dantòno, Dantòną, Dantonù.

Demokrĩtas (2), Demokrĩto, Demokrĩtą, Demokrĩtù.

Gedimĩnas (2), Gedimĩno, Gedimĩną, Gediminù.

Gorbačìovas (2), Gorbačìovo, Gorbačìovą, Gorbačìovù.

Hanibālas (2), Hanibālo, Hanibālą, Hanibalù.

Herodòtas (2), Herodòto, Herodòtą, Herodotù.

Homėras (2), Homėro, Homėrą, Homerù.

Jekaterinà (2), Jekaterĩnos, Jekaterĩną, (su) Jekaterinà.

Kėstùtis (2), Kėstučio, Kėstùtį, Kėstučių.

Ksėrksas (1), Ksėrkso, Ksėrksą, Ksėrksu.

Konstantĩnas (2), Konstantino, Konstantiną, Konstantinù.

Kròmvelis (1), Kròmvelio, Kròmvelį, Kròmveliu.

Magelānas (2), Magelāno, Magelāna, Magelanū.
Musolīnis (2), Musolīnio, Musolīnī, Musoliniū.

Napoleōnas (2), Napoleōno, Napoleōna, Napoleonū.
Nerōnas (2), Nerōno, Nerōna, Neronū.

Perīklis (2), Perīklīo, Perīklī, Perikliū.
Platōnas (2), Platōno, Platōna, Platonū.

Robespjēras (2), Robespjēro, Robespjēra, Robespjērū.

Smetonā (2), Smetōnos, Smetōna, (su) Smetonā.
Sokrātas (2), Sokrāto, Sokrāta, Sokratū.
Solōnas (2), Solōno, Solōna, Solonū.
Spartākas (2), Spartāko, Spartāka, Spartakū.

Voltēras (2), Voltēro, Voltēra, Volterū.

Žanā (2) d'Ark, Žānos d'Ark, Žāna d'Ark, (su) Žanā d'Ark.

Istorijos terminai ir žodžiai su sunkiau kirčiuojamomis priesagomis ar baigmenimis (abėcėlės tvarka)

-aitis, (-ė) – 1-osios kirčiuotės: *giminaitis, -ė; našlaitis, -ė; pilaitė* ir t. t.; taip pat žodis *mergaitė* ir mergaičių bei merginų pavardės su *-aitė*: *Giraitė, Petrauskaitė, Šalnaitė* ir t. t. Taigi *giminaitis, -ė* (1); *giminaičiu, -aitė; (giminaičiuje, -ėje); giminaičių; giminaičius, -aitės; (giminaičiuose, -aitėse)*.

Išimtis: *aukštaitis, -ė; žemaitis, -ė* – 2-osios kirčiuotės, taigi *aukštaitis, -ė* (2); *aukštaičiu, -aitė; (aukštaičiuje, -ėje); aukštaičių; aukštaičius, -aitės; (aukštaičiuose, -aitėse)*.

-ālas, (-ė) – 2-osios kirčiuotės: *ceremoniālas; feodālas, -ė; vasālas, -ė* ir t. t. Taigi *vasālas, -ė* (2); *vasalū, -ė; (vasalė, -ėje); vasalū, -iū; vasalūs, -ės; (vasaluose, -ėse)*.

-alūs, -i – 4-osios kirčiuotės: *aktualūs, -i; maksimalūs, -i; minimalūs, -i; neutralūs, -i; radikalūs, -i; realūs, -i* ir t. t. Taigi *aktualūs, -i* (4); *aktualiū, -iā; aktualiamė, -iojė; aktualiū; aktualiūs, -iās; aktualiuosė, -iose*.

-āntas, -ė – 1-osios kirčiuotės: *diversāntas, -ė; komendāntas, -ė; leitenāntas, -ė; okupāntas, -ė; protestāntas, -ė* ir t. t. Taigi *diversāntas, -ė* (1); *diversantu, -e; (diversante, -ėje); diversantū, -ānčių; diversantus, -es; (diversantuose, -ėse)*.

-ātas, (-ė) – 2-osios kirčiuotės: *aristokrātas, -ė; diplomātas, -ė; eksponātas, -ė; kalifātas; komunikātas; proletariātas; reformātas, -ė; rezultātas; traktātas* ir t. t. Taigi *proletariātas* (2), *proletariatū, proletariatė; aristokrātas, -ė* (2); *aristokratū, -ė; (aristokratė, -ėje); aristokratū, -āčių; aristokratūs, -ės; (aristokrātuose, -ėse)*.

-ėivis, (-ė) – 2-osios kirčiuotės: *ateivis, -ė; kareivis; keleivis, -ė; prekeivis, -ė* ir t. t. Taigi *ateivis, -ė* (2); *ateiviū, -ė; (ateivyje, -ėje); ateiviū; ateiviūs, -ės; (ateiviuose, -ėse)*.

-ēntas, (-ė) – 2-osios kirčiuotės: *departameñtas; doceñtas, -ė; dokumenteñtas; eksperimenteñtas; klieñtas, -ė; konkureñtas, -ė; monumeñtas; parlameñtas; prezideñtas, -ė; sakrameñtas* ir t. t. Taigi *parlameñtas* (2), *parlamentū, parlamentė; parlameñtū, parlamentūs, parlameñtuose; konkureñtas, -ė* (2); *konkurentū, -ė; (konkurentė, -ėje); konkurentū, -eñčių; konkurentūs, -ės; (konkurentuose, -ėse)*. Dažnesnės išimtyt: *āgentas, -ė; prōcentas* – 1-osios kirčiuotės. Taigi *āgentas, -ė* (1); *āgentu, -e; (āgentuose, -ėse); āgentū, -eñčių; āgentus, -es; (āgentuose, -ėse)*.

-ėtas – 2-osios kirčiuotės: *biudžėtas, kabinėtas, komitėtas, minarėtas, universitėtas* ir t. t. Taigi *kabinėtas* (2), *kabinetū, kabinetė; kabinetū, kabinetūs, kabinėtuose*.

-grāfas, (-ė) – 2-osios kirčiuotės: *etnogrāfas, -ė; geogrāfas, -ė; istoriogrāfas, -ė; paragrāfas* ir t. t. Taigi *paragrāfas* (2), *paragrafū, paragrafė; paragrafū, paragrafūs, paragrafuose*.

-ybě – 1-osios kirčiuotės: *galýbě, ypatýbě, katalikýbě, krikščionýbě, (ne)lygýbě, (ne)priklausomýbě, nuosavybě, valstybě* ir t. t. Taigi *valstybě* (1), *valstybe, valstybėje; valstybiū, valstybes, valstybėse*.

-iērius, -ė – 2-osios kirčiuotės: *funkcionieriūs, -ė; inžiniēriūs, -ė; revoliucionieriūs, -ė* ir t. t. Taigi *revoliucionieriūs, -ė* (2); *revoliucionieriūmi, -ė; (revoliucionieriūje, -ėje); revoliucionieriū; revoliucionieriūs, -ės; (revoliucionieriuose, -ėse)*.

-iētis, -ė – 2-osios kirčiuotės: *amerikiētis, -ė; egiptiētis, -ė; kaimiētis, -ė; miestiētis, -ė; piliētis, -ė; tautiētis, -ė; užsieniētis, -ė; valstiētis, -ė* ir t. t.

Taigi *kaimiētis*, -ė (2); *kaimiečiū*, -ietė; (*kaimiėtyje*, -ėje); *kaimiėčiu*; *kaimiečiūs*, -ietės; (*kaimiėčiuose*, -iėtėse).

-ijā – 2-osios kirčiuotės, jei žodis lietuviškas ir paprastai turi kuopinę reikšmę: *bajorijā*, *bendrijā*, *brolijā*, *dvarininkijā*, *dvasininkijā*, *studentijā*, *žmonijā* ir t. t. Taigi *brolijā* (2), (su) *brolijā*, *brolijoje*; *brolijū*, *brolijās*, *brolijose*. Tačiau tarptautiniai žodžiai su baigmeniu -ija visada yra 1-osios kirčiuotės: *buržuazija* (klaida: *buržuazija* ar *buržuazija*), *chirurgija*, *demokratija*, *dinastija*, *divizija*, *dramaturgija*, *erėzija*, *inkvizicija*, *kolonija*, *konkurencija*, *konstitucija*, *korupcija*, *metropolija*, *opozicija*, *partija*, *privilegija*, *reformacija* ir t. t. Taigi *dinastija* (1), (su) *dinastija*, *dinastijoje*; *dinastijų*, *dinastijas*, *dinastijose*.

-ikas, -ė – 2-osios kirčiuotės: *grobikas*, -ė; *išdavikas*, -ė; *užpuolikas*, -ė; *žudikas*, -ė ir t. t. Taigi *žudikas*, -ė (2), *žudikū*, -ė; (*žudikė*, -ėje); *žudikū*, -ių; *žudikus*, -ės; (*žudikuose*, -ėse).

-yklā – 2-osios kirčiuotės: *gamyklā*, *mokyklā*, *stovyklā*, *šaudyklā* ir t. t. Taigi *mokyklā* (2), (su) *mokyklā*, *mokykloje*; *mokyklu*, *mokyklās*, *mokyklose*.

-imas – 2-osios kirčiuotės, jei abstraktusis daiktavardis daromas iš dviskiemenę bendratį turinčio veiksmažodžio: (*at*)*gimimas*, (*at*)*radimas*, (*i*)*kūrimas*, (*iš*)*vijimas*, *padavimas*, *puolimas*, *rinkimas*, (*su*)*kalimas*, *švietimas*, (*už*)*grobimas*, *žlugimas* ir t. t. Taigi *puolimas* (2), *puolimū*, *puolimė*; *puolimū*, *puolimūs*, *puolimuose*. Tačiau jei abstraktusis daiktavardis daromas iš daugiaskiemenio veiksmažodžio, priesaga -imas būna nekirčiuota, o kirčiuotė – 1-oji: (*iš*)*naudojimas*, (*pasi*)*dalijimas*, (*susi*)*gražinimas* ir t. t., taigi (*pasi*)*dalijimas* (1), (*pasi*)*dalijimu*, (*pasi*)*dalijime*; (*pasi*)*dalijimų*, (*pasi*)*dalijimus*, (*pasi*)*dalijimuose*. Būna nekirčiuotas ir priesagos -imas variantas -ymas (kirčiuotė 1-oji): *darymas*, *prāšymas*, *rāšymas*, *skaitymas*, *vėkdymas* ir t. t.

-ynės – 2-osios kirčiuotės, jei priesaga kirčiuota: *eitynės* (2), *kautynės*, *lenktynės*, *žaidynės* ir t. t. Taigi *kautynės*, *kautynės*, *kautynės*.

-ingas, -a – 1-osios kirčiuotės: *galingas*, -a; *derlingas*, -a; *kultūringas*, -a; *saikingas*, -a; *turtingas*, -a ir t. t. Taigi *galingas*, -a (1); *galingu*, -a; *galingame*, -oje; *galingu*; *galingus*, -as; *galinguose*, -ose.

-inis, -ė – 2-osios kirčiuotės, jei priesaga kirčiuota. O ji kirčiuota paprastai tada, kai būdvardis darytas iš galūninio kirčiavimo daiktavardžio: *asmenū* – *asmeninis*, -ė (ne *asmėninis*, -ė); *karū* – *karinis*, -ė;

sutarčiū – *sutarčinis*, -ė; *šeimū* – *šeiminis*, -ė; *tautū* – *tautinis*, -ė (taip pat *tarptautinis*, -ė) ir t. t. Taigi *karinis*, -ė (2); *kariniū*, -ė; *kariniame*, -ėje; *karinių*; *kariniūs*, -ės; *kariniuose*, -ėse. Kai būdvardis darytas iš kamieninio kirčiavimo daiktavardžio, priesaga -inis dažniausiai yra nekirčiuota, o kirčiuotė dažniausiai yra 1-oji: *bažnyčių* – *bažnytinis*, -ė; *feodālū* – *feodālinis*, -ė; *istōrijū* – *istōrinis*, -ė; *kapitalistū* – *kapitalistinis*, -ė; *lūomū* – *lūominis*, -ė; *māsiū* – *māsinis*, -ė; *mētū* – *mėtinis*, -ė; *mokyklu* – *mokyklinis*, -ė; *piliėčių* – *piliėtinis*, -ė; *politikū* – *politinis*, -ė; *vergōviū* – *vergōvinis*, -ė; *valstybiū* – *valstybinis*, -ė ir t. t. Taigi *mėtinis*, -ė (1); *mėtinū*, -e; *mėtiniame*, -ėje; *mėtinių*; *mėtinius*, -es; *mėtinuose*, -ėse. Vis dėlto iš šių taisyklių yra nemaža išimčių: *atāskaitū* – *ataskaitinis*, -ė; *baūdžiavū*, bet *baudžiavinis*; *gōtikū*, bet *gotikinis*; *kolōnijū*, bet *kolonijinis*, *visuomeniū*, bet *visuomeninis* ir t. t. Ryškiausios išimtytys, kai būdvardžiai nusako medžiagą, iš kurios kas padaryta – jie paprastai yra 2-osios kirčiuotės, nesvarbu, kokio kirčiavimo buvo daiktavardis: *mėdžiū* – *medinis*, -ė; *metālū* – *metalinis*, -ė ir t. t. Pasitaiko svyravimų: *pagālbini* (1) ir *pagalbinis* (2); *pasāulinis* (1) ir *pasaulinis* (2).

-inys, (-ė) – 3-osios daugiaskiemenių daiktavardžių kirčiuotės (a arba b poskyrių). Reiškia arba asmenį: *kalinys*, -ė (3^b), *mokinys*, -ė (3^a), *pasiuntinys*, -ė (3^{4b}), *tremtinys*, -ė (3^b), *valdinys*, -ė (3^b) ir t. t., arba daiktavardis nusako kieno pastangų rezultata: *gaminys* (3^b), *padarinys* (3^{4b}) ir t. t., arba ką kita: *reiškinys* (3^a), *šovinys* (3^a) ir t. t. Taigi *mokinys*, -ė (3^a); *mōkiniū*, -e; (*mokinyjė*, -ėjė); *mokiniū*; *mōkinius*, -es; (*mokiniuosė*, -ėsė); *padarinys* (3^{4b}), *pādariniu*, *padarinyjė*; *padariniū*, *pādarinius*, *padariniuosė*; *reiškinys* (3^a), *rėiškiniū*, *reiškinyjė*; *reiškiniū*, *rėiškinius*, *reiškiniuosė*.

-iniškas, -ė – 2-osios kirčiuotės, jei priesaga kirčiuota. O ji kirčiuota paprastai tada, kai asmenį nusakantis daiktavardis yra darytas iš kokio kito galūninio kirčiavimo daiktavardžio: *amatū* – *amatiniškas*, -ė; *darbū* – *darbiniškas*, -ė; *dvarū* – *dvariniškas*, -ė; *karū* – *kariniškas*, -ė; *lažū* – *lažiniškas*, -ė; *pradžiū* – *pradiniškas*, -ė; *šaliū* – *šaliniškas*, -ė; *šeimū* – *šeiminiškas*, -ė; *valdū*, *valdžiū* – *valdiniškas*, -ė ir t. t. Taigi *darbiniškas*, -ė (2); *darbinikiū*, -ė; (*darbinikė*, -ėje); *darbiniškū*, -ių; *darbinikus*, -ės; (*darbiniškuose*, -ėse). Jei asmenį reiškiantis toks daiktavardis yra darytas iš kamieninio kirčiavimo daiktavardžio, priesaga -ininkas paprastai būna nekirčiuota ir kirčiuotė yra 1-oji: *baūdžiavū* –

baudžiavininkas, -ė (toks dvarininkas) ir *baudžiáuninkas, -ė* (toks vals-tietis); *dvásių – dvásininkas, (-ė)*; *maištų – maištininkas, -ė*; *mókslų – mókslininkas, -ė* ir t. t. Taigi *maištininkas, -ė* (1); *maištininku, -e*; (*maištininke, -ėje*); *maištininkų, -ių*; *maištininkus, -es*; (*maištininkuose, -ėse*). Iš šių taisyklių yra ir išimčių: *pirmū* (kelintinis skaitvardis), bet *pirmi-ninkas, -ė*; *viršų*, bet *viršininkas, -ė* ir t. t.

-istas, -ė – 2-osios kirčiuotės: *humanistas, -ė*; *kapitalistas, -ė*; *marksistas, -ė*; *socialistas, -ė* ir t. t. Taigi *socialistas, -ė* (2); *socialistù, -ė*; (*socialistè, -ėje*); *socialistų, -iščių*; *socialistus, -ės*; (*socialistuose, -ėse*).

-ystė – 2-osios kirčiuotės: *draugystė, gyvulininkystė, kaimynystė, verg-valdystė, vienvaldystė, žemdirbystė* ir t. t. Taigi *žemdirbystė* (2), *žemdirbystè, žemdirbystėje*; (*žemdirbystčių*), (*žemdirbysttès*), (*žemdirbysttése*).

-itas, (-ė) – 2-osios kirčiuotės: *favoritas, -ė*; *husitas, -ė*; *jėzuítas; ta-borítas, -ė* ir t. t. Taigi *favorítas, -ė* (2); *favoritù, -ė*; (*favorituose, -ėse*); *favoritų, -ičių*; *favoritus, -ės*; (*favorituose, -ėse*).

-yvùs, -į – 4-osios kirčiuotės: *agresyvùs, -į*; *konservatyvùs, -į*; *objektyvùs, -į*; *pozityvùs, -į* ir t. t. Taigi *agresyvùs, -į* (4); *agresyviù, -ià*; *agresy-viamè, -iojè*; *agresyvių*; *agresyviùs, -iàs*; *agresyviuosè, -iosè*.

-izmas – 2-osios kirčiuotės: *absoliutizmas, despotizmas, fašizmas, feodalizmas, humanizmas, kapitalizmas, komunizmas, socializmas* ir t. t. Taigi *feodalizmas* (2), *feodalizmù, feodalizmè*; *despotizmas* (2), *des-potizmù, despotizmè*.

-onas, (-ė) – 2-osios kirčiuotės: *kapitonas, (-ė)*; *musulmonas, -ė*; *res-publikonas, -ė*; *sultonas* ir t. t. Taigi *respublikonas, -ė* (2); *respublikonù, -ė*; (*respublikonè, -ėje*); *respublikonų, -ių*; *respublikonus, -ės*; (*repub-likonuose, -ėse*).

-ovas, -ė – 2-osios kirčiuotės: *atstovas, -ė*; *vadovas, -ė*; *valdovas, -ė*; *varžovas, -ė* ir t. t. Taigi *atstovas, -ė* (2); *atstovù, -ė*; (*atstovè, -ėje*); *atstovų, -ių*; *atstovùs, -ès*; (*atstovuose, -ėse*).

-umas – 2-osios kirčiuotės: *aktualumas, išvalgùmas, karingùmas, pa-stovùmas, pavojingùmas, realùmas, savarankiškùmas* ir t. t. Taigi *aktu-alùmas* (2), *aktualumù, aktualumè*; *savarankiškùmas* (2), *savarankišk-umù, savarankiškumè*. Bet kartais *-umas* būna nekirčiuota, pvz., *skirtu-mas* (1), *trūkumas* (1), nors leidžiama ir *trūkumás* (2).

-uolis, -ė – 2-osios kirčiuotės: *drąsuolis, -ė*; *jaunuolis, -ė*; *šviesuolis,*

-ė; *turtuolis, -ė*; *varguolis, -ė*; *vienuolis, -ė* ir t. t. Taigi *vienuolis, -ė* (2); *vienuoliù, -ė*; (*vienuolyje, -ėje*); *vienuolių*; *vienuoliùs, -ès*; (*vienuoliuose, -ėse*).

-ūrà (arba **-iūrà**) – 2-osios kirčiuotės: *cenzūrà, diktatūrà, graviūrà, karikatūrà, kultūrà, miniatiūrà, literatūrà, skulptūrà* ir t. t. Taigi *kultūrà* (2), (su) *kultūrà, kultūroje*; (*kultūrų*), (*kultūràs*), (*kultūrose*).

Kirčiavimo skirtumai, kai homonimiškas žodis yra daiktavardis ir kai yra būdvardis

Pasitaiko žodžių, kurie, jei eina su daiktavardžiu, yra būdvardžiai ir kirčiuojami pagal 2-ąją kirčiuotę, pvz., *dvilaukis/trilaukis žemės dirbi-mo būdas, septynmėtis planas, trispalvė vėliava*, taigi *dvilaukis* (požy-mis) (2), *dvilaukiù, dvilaukiame*; *dvilaukių, dvilaukiùs, dvilaukiuose*; *trispalvė* (požymis) (2), *trispalvè, trispalvėje*; *trispalvių, trispalvès, tri-spalvèse*. Bet jeigu šie žodžiai yra sudaiktavardėje, jų kirčiuotė 1-oji: *dvilaukis, trilaukis, septynmetis* (toks laiko tarpas), *trispalvė* (Lietuvos vėliava), taigi *dvilaukis* (1), *dvilaukiu, dvilaukyje*; *dvilaukių, dvilaukius, dvilaukiuose*; *trispalvė* (1), *trispalve, trispalvėje*; *trispalvių, trispalves, trispalvèse*.

Sunkiau kirčiuojami istorikams aktualūs veiksmazodžiai

Kirčiuotina *ėngti, éngia, éngè* (ne *eñgti, eñgia, eñgè*); *lėmti, lėmia, lėmè; nulėmti, nulėmè; lėmta, nulėmta* (ne *leñmti, lėmè; nuleñmti, nulè-mè; leñmta, nuleñmta*); *reñgti, reñgia, reñgè; pareñgti, pàrengè; reñgta, pàrengta* (ne *rėngti, rėngia, rėngè; parėngti, parėngè; rėngta, parėngta*); *sprėsti, sprėndžia, sprėndè; nusprėsti, nusprėndè; sprėsta, nusprėsta* (ne *sprėsti, spreñdžia, spreñdè; nusprėsti, nùsprendè; sprėsta, nùspręsta*); *tañti, tãria, tãrè; nutañti, pritañti; nùtarè, pritarè; nùtarta, prítarta* (ne *tárti, nutárti, pritárti; nutárta, prítárta*).

Istorikams aktualių prievieksmių ir jungtukų kirčiavimas

Įsidėmėtina, kad prievieksmiai, padaryti iš nepastoviai kirčiuojamų daugiaskiemenių būdvardžių, turi kirtį gale. Dažniausiai klystama kirčiuojant prievieksmius, padarytus iš svetimos kilmės nepastoviai kirčiuojamų daugiaskiemenių būdvardžių, kurių baigmenys yra *-alus*, *-yvūs*. Kirčiuotina *maksimaliaĩ, neutraliaĩ, punktualiaĩ, realiaĩ* ir t. t. (ne maksimāliai, neutrāliai, punktuāliai, reāliai); *agresyviaĩ, aktyviaĩ, pasyviaĩ* ir t. t. (ne agresyviai, aktyviai, pasyviai).

Kirčiuotina *jėi, jėigu* (ne jeĩ, jeĩgu), *kadāngi* (ne kadaĩgi).

PRATIMAI

Tartis ir kirčiavimas

Tarties dalykus reikia tikrintis „Lietuvių kalbos tarties žodyne“ (sudarė V. Vitkauskas. – V., 1985).

Kirčiavimo dalykus galima tikrintis šios knygutės kirčiavimo lentelėse, „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ (V., 1993) arba „Mokomajame lietuvių kalbos rašybos ir kirčiavimo žodyne“ (K., 1998) bei jų įvaduose, V. Vitkausko „Lietuvių kalbos kirčiavimo žinyne“ (V., 1995) arba kitur.

I. *Garsiai perskaitykite, atkreipdami dėmesį į sugretintų žodžių balsių ilgumą.*

1. *Gina* – gynė, *dalija* – atgyja, *riba* – karyba, *pila* – pylimą, *ryšiaiĩ* – rišaiĩ, *įskrido* – išskrido, *žodis* – įrodys, *paskutinis* – kautynės, *sukilimas* – prašymas, *didelis* – dydis, *tiko* – tyko, *valtis* – valtys.

2. *Buvo* – būva, *puvo* – pūva, *mūša* – mūšis – Mūšà, *trukti* – trūkti, *skusti* – skūsti, *bus* – siūs, *turi* – tūris, *rudà* – rūdà, *durys* – dūris, *stebuklas* – pabūklas, *turgus* – turgūs.

3. *Kasti* – kąsti, *màno* – māno, *ašis* – žąsis, *trešti* (t. y. pamažu pūti) – tręšti, *nešti* – švęsti.

4. *Istorija* – istorija, *ekonomika* – ekonomika, *politika* – politika, *pertvarka* – pertvarkà, *sąlyga* – sąlygà, *nuokalne* – nuokalnė, *ištverme* – ištvėrmė, *nuosavybe* – nuosavybė.

5. *Istoriku* – istorikų, *metraštininku* – metraštininkų, *pirmininku* – pirmininkų, *įsaku* – įsakų, *klausimu* – klàusimų, *nuosprendžiu* – nuosprendžių, *dėsnium* – dėsnium, *įtvirtinimu* – įtvirtinimų.

II. *Garsiai perskaitykite, stengdamiesi neilginti kirčiuotų trumpųjų balsių ir netrumpinti nekirčiuotų ilgųjų balsių (pavojingi balsiai paryškinti)*

1. Atsilikusių tautelių gyvenimo tyrinėjimas padeda pažinti senovės žmonių buitį. 2. Mamutas buvo galingas ir galėjo žmogų užmušti, tačiau žmonės panaudodavo ugnį ir mamutus įvarydavo į uždengtą duobę. 3. Pirmas naminis gyvulys buvo šuo. 4. Norint apeiti didžiąją Cheòpso piramidę, reikia eiti maždaug kilometrą. 5. Apie senovės Grai-

kija daug sužinome iš mitų ir Homèro poèmų. 6. Viduramžių valdovai nuolat žygiuodavo ir pastovioje vietoje retai tegyvendavo. 7. Po krikšto Mindaugas neilgai trukus buvo karūnuotas. 8. Nežinome, iš kur pradėjo valdyti Gediminas, bet nuolatinė jo gyvenamoji vieta buvo Vilnius. 9. Veltui nuėjo rusų valdžios pastangos įpiršti lietuviams knygas, spausdintas rusiškėmis raidėmis. 10. Tarpukario metais lietuviai daug dirbo ir buvo pasiekę įspūdingų laimėjimų.

III. *Garsiai perskaitykite, atkreipdami dėmesį į sugretintų garsų kokybę.*

1. Lėkė – lietė, plėtė – pliekė, palėpė – liepė, sėti – sieti, rėkti – riekti, kėlė – kielė, mėgo – miego, gėda – gieda.

2. Olà – uolà, olą – uolą, koja – kuoja, plotas – luotas, lobis – luobas, metòdas – aruodas, galvoti – vèluoti.

3. Káimuosė – píevosė, namuosė – lankosė, mažuosė – mažosė, naujosė – naujosė, įdomiuosė – įdomiosė, tinkamuosė – tinkamosė.

4. Galybė – galýbe, brolybė – brolýbe, lygybė – lygýbe, pirmenybės – pirmenýbes, ypatybės – ypatýbes, sąlygos – sąlygas, išvados – išvadas, režimas – režimas, slėpė – pàslėptas, Lietuvą – lietuviškai, puošė – pàpuoštas, ruošė – pàruoštas, pieštukas – peštukas, nūpieštas – nūpeštas, kluonelis – klonelis – klanelis.

IV. *Garsiai skaitydami, stenkitės taisyklingai ištarti kirčiuotus ir nekirčiuotus balsius é, o bei sutaptinius dvibalsius ie, uo (šie balsiai ir dvibalsiai paryškinti).*

1. Skaitydami senuosius, dažniausiai maldingų vienuolių rašytus raštus matome, kad juose Lietuvą dažnai laikoma tamsiu, barbarišku kraštu. 2. Vakarų Europoje skleidžiamose kronikose vokiečių ðrdinas tyčia žemino lietuviùs, norėdamas pateisinti savo nuolatinis puldinėjimus. 3. Jei lietuviai būtų buvę barbarai, nebūtų sukūrę tokiòs galingos valstybės. 4. Vytauto laikais Lietuvos valstybės sienos buvo išplėtos. 5. Tačiau nelygybė Lietuvoje, kaip ir visuosė kraštuosė, prasidėjo anksti: visuomenė buvo susiskirsčiusi į sluoksnius, iš kurių vėliau išsiplėtojo uždari luomai.

V. „Lietuvių kalbos tarties žodyne“ (V, 1985) išsiaiškinkite norminį tarimą ir nurašykite transkribuotus variantus su kirčiais.

1. Patriotas, socializmas, specialistas, specialybė, prezidiumas, triumfas, jubiliatas, kapelionas, infliacija, genialus, oficialus, orientuotis, teatras, heroika.

2. Kooperacija, biblioteka, bulvaras, impulsas, užsienis, užsakymas, išskristi, išsivaduoti, užsibarikaduoti, užžiebt, iššokti.

VI. *Paryškintose vietose tarkite tik vieną priebalsį.*

1. Istorijos negalima daugkart perrašinėti – objektyvi istorija yra tik viena. 2. Užsimiršę apie ugnikalnių išsiveržimus, žmonės vėl kurdavosi jų papėdėje. 3. Kai darbų išsekinti Egipto valstiečiai statydavo piramides, jų sklypai užželdavo piktžolėmis, smėlis užžerdavo jų žemių kanalus. 4. Dabar lietuviai užsigeidę netrukdomi gali vykti aplankyti užsienio šalių. 5. Pasiuntinių garbei buvo iššautos penkios salvės.

VII. *Sukirčiuokite (arba tik pabraukite apačioje raidę, žyminčią kirčio spūdį). (Suabejoję žodynuose pasitikrinkite kirčiuotę, o žodyno įvade kirčio šokinėjimą.)*

1. Senovėje rašyta medžių žievėje, akmenyje, išdirbtoje gyvulių odoje, kitose medžiagose. 2. Žmonės medžiojo mamutus, elnius, kitus žvėris, vėliau ėmė verstis žemdirbyste ir gyvulininkyste. 3. Egipte piramides, įamžinusias faraonus, statė vergai ir valstiečiai. 4. Graikai kūrė mitus apie savo dievus, pusdievius, didvyrius ir visų jų žygius bei nuotykius. 5. Ką vadiname pirmykšte bendruomenine santvarka ir giminine bendruomene? 6. Papasakokite, kaip gyveno to meto amatininkai, valdininkai, kokia buvo miestiečių kultūra. 7. Valstiečius ir miestiečius slėgė priespauda – jie turėjo išlaikyti feodalus. 8. Dabar tarptautiniai ryšiai vis stiprėja; tarptautinė bendruomenė padeda taikiai išspręsti net didelius kai kurių šalių konfliktus ar ginčus.

VIII. Naudodamiesi žodynais ir šioje knygutėje pateikta lentele, sukirčiuokite čia įvairiais linksniais pateiktus istorijos terminus bei žodžius.

Epocha, feodalus, dokumente, aikštė, aikštėje, valstybes, demokratija, ambasadas, padariniai, bajorus, (su) Lietuva, žemaičiams, vienvaldystė, valsčiuje, socialistus, baudžiava, kariniu, sukilimus, valdininkai, viršininkų, savininkams, amatininkus, pirmininkais, (su) dauguma, laisvus, savarankiškumu, didvyris, vienuolius, sąsiuvinuose, knygas, humanistu, lėšų, favoritus, įtaka, verslu, visuomeninis, visuomenines, krikščionybė, tautinis, tarptautiniu, konflikte, šimtai projektų, tokius turnyrus, puolime, komitetu, biudžetas, tokias valdas, universitete, nuosavybe, miestiečius, dvasininkija, vadovėlius, programa, giminaičio, okupantus, aristokratu, dailė, karuose, kaimai, šalyje, rezultatus, prezidentu, kultūra, papuošalais, pirmu, valdovus, agresyvus, aktyviai (priev.), engė, nulemti, pritarta, jeigu, kadangi.

Leksika

Leksikos dalykus galima tikrintis šios knygutės abėcėliniame sąrašė, jame nerasus – „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ (V., 1993), „Kalbos praktikos patarimuose“ (V., 1985).

I. Nustatykite, kuo pakeisti paryškintus nevertotinus žodžius.

1. Ne sykį mūsų šalį **teriojo** priešai. 2. Karo **pasėkos** buvo sunkios, krašto **stovis** apgailėtinas. 3. Pasakojame vaikams apie Mažvydo „Katekizmą“, **o taip pat** aptariame šios knygos reikšmę Lietuvos istorijai. 4. Vergai stengėsi dirbti **galimai** mažiau. 5. Tautų ir šalių sąjungos turėtų būti **laisvanoriškos**. 6. **Viso** tai mokyklai buvo išleista 18 000 zlotų. 7. **Apart** Rusijos, savo dalį pasiėmė Austrija ir Prūsija. 8. Buvusi Sovietų Sąjunga nuolat gyrėsi **kokiais tai atsiekimais**. 9. **Kaip taisyklė** nemažų privilegijų visur turėjo **dvasiškiečiai**. 10. **Kas link** represijų masto Rusija iki šiol tikslų duomenų neturi. 11. Su kuo dabar **rubežiuojasi** Lenkija? 12. Tuo **laikmečiu** buvo nereti rūmų **suokalbiai** ir perversmai. 13. Turime būti **užinteresuoti** remti **tėvyninius** gaminius.

II. Pakeiskite paryškintus žodžius, pavartotus netinkama reikšme.

1. Kinija **randasi** Azijoje. 2. Kaip galėjo **gautis**, kad didesnė šalis pralaimėjo mažesnei? 3. Kęstutis buvo įsitikinęs Jogailos išdavyste, **gi** Vytautas dvejojo. 4. **Eilę** metų šalis buvo pavergta. 5. **Atstačius** Lietuvos nepriklausomybę, padėtis pasikeitė. 6. Ar Jogaila **pildė** savo pažadus? 7. Šitokia politika **iššaukė** nepasitenkinimą Kurše. 8. Datas reikia **rišti** vieną su kita. 9. Jis **skaitė** save geru istorijos mokytoju. 10. Vytautas **vedė** toliaregišką politiką. 11. Buvo siekiama **vieningos** mokyklų reformos. 12. Nepakanka gerai **žinoti** istorijos vadovėlį – reikia **žinoti** programą ir daug ką kita. 13. **Ypatingai** negerai, kai mokiniai atmintinai išmoksta istorijos tekstą. 14. **Aplamai** Jogailos nesėkmės Lenkijoje kėlė nepasitenkinimą. 15. Sukilimas apribojo **tolimesnį** bajorų valdų plėtimą, o tai turėjo reikšmės **tolimesniems** įvykiams. 16. **Besivystant** pirmykščių žmonių darbo įrankiams, žmogaus darbas pasidarė našesnis, **tu pačiu** lengvėjo gyvenimas. 17. Pilyse **pastoviai** budėjo pasikeisdama įgula, **tu būdu** priešas niekad negalėdavo iš netyčių užklypti.

III. Savarankiškai raskite netinkamus ar netinkamai pavartotus žodžius ir pataisykite.

1. Kaip žinia, Lietuva, Latvija ir Estija randasi prie Baltijos jūros. 2. Matomai, Skirgailos kelionė turėjo kokią tai ryšį su jo brolio Jogailos ketinimais. 3. Šalis neteko savistovumo, tuo pačiu nepriklausomybės. 4. Skaitau, kad istorijos pamokos, ant kiek tai įmanoma, turėtų būti įvairesnės. 5. Pirmiausia gerai prastudijuokime savo gyvenamosios vietos praeitį. 6. Beįsigalinti baudžiava iššaukė valstiečių bruzdėjimo bangą. 7. Sukilimą slopino vietiniai bajorai, o taip pat kunigaikščio pulkai, vienok jis vis dar ruseno. 8. Būtinai reikėjo kokių tai naujų reformų. 9. Taiką stengtasi sudaryti galimai greičiau. 10. 1418 m. žemaičių sukilimas neužkirto kelio tolimesniam feodalinės priklausomybės stiprėjimui, kuris žmonėms sunkino gyvenimą ir neužilgo virto tikra baudžiava. 11. Ypatingai kruopščiai atrinkime ir sugrupuokime tą medžiagą, kuri atskleidžia istorinius dėsningumus. 12. Reikia išvelgti visuomenės vystymosi pagrindines problemas, reiškia, reikia apčiuopti esmę ir stengtis pramatyti ateitį. 13. Mokiniai, atsakinėdami naudokite tikslesnius išsireiškimus.

IV. Išbraukite sakinius su klaidingai pavartotais žodžiais.

1. Tame kare dalyvavo sekančios šalys.
Tame kare dalyvavo šios šalys.
2. Bendrai šis žygis buvo nesėkmingas.
Apskritai šis žygis buvo nesėkmingas.
Aplamai šis žygis buvo nesėkmingas.
Visumoje šis žygis buvo nesėkmingas.
3. Gladiatoriai daugumoje buvo vergai.
Gladiatoriai daugiausia(i) buvo vergai.
Gladiatoriai pagrinde buvo vergai.
Gladiatoriai dažniausiai buvo vergai.
Gladiatoriai paprastai buvo vergai.
Gladiatoriai kaip taisyklė buvo vergai.
4. Gavosi taip, kad kryžiuočiai vėl liko apgauti.
Atsitiko taip, kad kryžiuočiai vėl liko apgauti.
Išėjo taip, kad kryžiuočiai vėl liko apgauti.
5. Mano mokiniai neblogai moka istoriją.
Mano mokiniai neblogai žino istoriją.
Mano mokiniai neblogai išmano istoriją.
6. Miestas buvo pilnai sugriautas.
Miestas buvo visai sugriautas.
Miestas buvo pilnumoje sugriautas.
Miestas buvo pilnutinai sugriautas.
Miestas buvo visiškai sugriautas.
7. Sielojomės dėl tragedijos prie televizijos bokšto.
Jaudinomės dėl tragedijos prie televizijos bokšto.
Pergyvenome dėl tragedijos prie televizijos bokšto.
Liūdėjome dėl tragedijos prie televizijos bokšto.
8. Paryžiuje tada gyveno virš milijono žmonių.
Paryžiuje tada gyveno daugiau kaip milijonas žmonių.
Paryžiuje tada gyveno daugiau milijono žmonių.
Paryžiuje tada gyveno per milijoną žmonių.

Paryžiuje tada gyveno milijonas su viršum žmonių.
Paryžiuje tada gyveno daugiau nei milijonas žmonių.
Paryžiuje tada gyveno milijonas suvirš žmonių.
Paryžiuje tada gyveno daugiau negu milijonas žmonių.

9. Viso Lietuvoje dabar yra maždaug pusketvirto milijono gyventojų.
Iš viso Lietuvoje dabar yra maždaug pusketvirto milijono gyventojų.
10. Matyt, jėgos dar buvo nelygios.
Matomai, jėgos dar buvo nelygios.
Regimai, jėgos dar buvo nelygios.
Turbūt jėgos dar buvo nelygios.
Tikriausiai jėgos dar buvo nelygios.
11. Reiškia, ir Pirmasis, ir Antrasis pasauliniai karai baigėsi Vokietijos pralaimėjimu.
Vadinasi, ir Pirmasis, ir Antrasis pasauliniai karai baigėsi Vokietijos pralaimėjimu.
Išvadoje ir Pirmasis, ir Antrasis pasauliniai karai baigėsi Vokietijos pralaimėjimu.
Taigi ir Pirmasis, ir Antrasis pasauliniai karai baigėsi Vokietijos pralaimėjimu.

V. Raskite sakiniuose žodžių parinkimo bei vartojimo klaidas (jų yra ne viena) ir pataisykite.

1. Tos galdynės žmonės daugumoje buvo beraščiai. 2. Mūšio lauke atrodė, kad pulkai lyg tai traukiasi, kai tuo tarpu jie tik gudravo. 3. Vėliau Kauno kunigų seminarijoje mokėsi visa eilė būsimų Lietuvos garbenybių, kaip pavyzdžiui, Maironis, Tumas-Vaižgantas. 4. Šie įvykiai buvo ypatingai svarbūs tolimesnei Lietuvos valstybės raidai. 5. Visada gaunasi taip, kad pagyvėjus prekybai tuo pačiu didėja pinigų apyvarta. 6. Į šią kovą, apart Rusijos, įsijungė eilė Europos valstybių. 7. Mokiniai lengviau įsisavina įdomią detalę, o kartu su ja ir esminius istorinio reiškinio bruožus. 8. Kas liečia totorius, jie pastoviai puldinėjo ir grobė Rusijos žemes. 9. Metų bėgyje būtinai reikalinga praeiti programoje numatytą istorijos kursą.

Morfologija

Morfologijos dalykus galima tikrintis „Kalbos praktikos patarimuose“ (V, 1985) pagal ten įdėtus teminius skyrelius (giminė, skaičius, laipsnis, įvardžiutiniai žodžiai, sangražinės formos, skaitvardis,rieveiksmis...), taip pat įvairiose gramatikose, šį tą – šios knygutės abėcėliniame sąrašė.

I. *Pabraukite normiškesnę formą.*

1. Karaliai vasalams (dalino, dalijo) žemes ir dvarus. 2. Po trečiojo (padalinimo, padalijimo) beveik visa Lietuva atiteko Rusijai, tik Užnemunė – Prūsijai. 3. Tada dar bandyta krikštyti Žemaitiją, tačiau ir po (apkrikštijimo, apkrikštino) žemaičiai ilgokai laikėsi senojo tikėjimo. 4. Kęstutis buvo žemaičių (mėgiamas, mėgstamas) valdovas. 5. (Išvardinkite, išvardykite) žymiuosius Lietuvos kunigaikščius.

II. *Nustatykite, ar tinkamai pavartota giminė, skaičius, laipsnis, skaitvardžių, įvardžių,rieveiksmių formos. Netinkamus dalykus pataisykite.*

1. Lietuvoje jau buvo ar yra ir ministrų moterų: tai ministras Kunevičienė, ministras Andrikenė, ministras Degutienė. 2. Žalgirio mūšis įvyko 1410 metų liepos penkiolikto. 3. Lietuvos feodalų siekimai turėti išėjimą į Baltijos jūrą per Dauguvą ir Rygos uostą žlugo. 4. Kaip atrodo kitų šalių švietimų sistemos? 5. Nemažą vaidmenį čia vaidino ir Lietuvos šlėkta. 6. Protokolą turi pasirašyti ir sekretorius Binkytė. 7. Šalis norėjo apsišvietusio, labiau pažangaus valdovo. 8. Septynių metų karas kraštą nuniokojo. 9. Buvo sudarytos šešių metų paliaubos. 10. Jie susitiko po ketverių savaičių. 11. Tris metus teko mokėti tam tikrą mokesį. 12. Po dviejų metų ten buvo įkurtas universitetas. 13. Suėmė šimtas trisdešimt du tos organizacijos narius. 14. Tų upių santakoje stovėjo labiausiai stipri Lietuvos pilis. 15. Senai nebuvo tokio priešų antplūdžio. 16. Žemės baigė jungtis kažkur tai apie XIII šimtmetį.

III. *Nustatykite, kur būdvardžiai su priesaga -inis tinka, o kur reikėtų daiktavardžio kilmininko, kartais būdvardžio be priesagos -inis.*

1. Šalyje prasidėjo rinkiminė kampanija. 2. Tai buvo tik rinkiminė apgaulė. 3. Mes atliekame didelį kraštotylinį darbą – su mokiniais renkame kraštotylinę medžiagą. 4. Tai įsimintinas, tiesiog istorinis įvykis. 5. Istoriniai faktai turi būti patikrinti. 6. Istorinė raida nėra vien į viršų kylanti linija. 7. Mokiniai rašo ir referatus istorinėmis temomis. 8. Veikia istorijos mokytojų metodinis būrelis. 9. Ar kas klausotės per radiją politinių apžvalgininkų pastabų? 10. Buvo paleisti keli politiniai kaliniai. 11. Apie tai rašė ir rašytojinė spauda. 12. Jie buvo užpulti karinių dykumos genčių. 13. Ten įsteigtos karinės bazės. 14. Tai buvo daugiatautinė šalis.

IV. *Nustatykite, ar tinkamai pavartotos įvardžiutinės ir neįvardžiutinės, sangražinės ir nesangražinės formos. Netinkamai pavartotas pataisykite.*

1. Pasitarimas istorijos dėstymo klausimais vyks antrojoje vidurinėje mokykloje. 2. Karo su Švedija ypač norėjo išvengti J. Radvilos vadovaujamoji Lietuva. 3. Švęsime Vasario 16-ąją. 4. Būrelio susirinkimas įvyks kovo 12-ąją. 5. Susiklosčiusieji įvykiai Ordiną vertė keisti savo politiką. 6. Bajorų sūnūs, gaunantieji už tarnybą iš Didžiojo kunigaikščio atlyginimą, siekė pasidaryti žemvaldžiais. 7. Apatiniajame sluoksnyje archeologai aptiko vertingų radinių. 8. Tokia politika buvo nepatenkinti viduriniai ir žemiausiasis gyventojų sluoksniai. 9. Vytautas buvo paskutinysis LDK valdovas. 10. Tuo laiku suklestėjo miestai, juose išsistatė nauji kvartalai. 11. Jau viduramžiais Vilnius buvo įsirengęs vandentiekį. 12. Vilniuje atsidaro naujas muziejus. 13. Šis senosios gyvenvietės pavadinimas rašosi ir tariasi taip.

Sintaksė

Sintaksės dalykus galima tikrintis „Kalbos praktikos patarimuose“ (V., 1985) pagal ten aprašytus linksnius ir prielinksnius, bendratį, padalyvį; „Dabartinėje lietuvių kalbos gramatikoje“ (V., 1997) ar kitose gramatikose; J. Šukio knygoje „Lietuvių kalbos linksniai ir prielinksniai: vartoseną ir normos“ (K., 1998); kai ką – šios knygutės abėcėliniame sąrašė.

I. *Nustatykite, kurios sintaksinės linksnių konstrukcijos taisyklingos. Klaidingas išbraukite.*

1. Vadovėlyje yra ir (gražūs pasakojimai, gražių pasakojimų) apie svarbiausius mūsų tautos istorijos momentus. 2. Jogaila, dėl to kiek prisibijodamas, iš Lenkijos į Vilnių atsiuntė (kariuomenės, kariuomenę). 3. Tiems įvykiams jie teikė (didelės reikšmės, didelę reikšmę, daug reikšmės). 4. Vytautas tada taip ir neatgavo (žadėtą teritoriją, žadėtos teritorijos). 5. Išdavikų ir maištininkų Vytautas nepakęsdavo, sugavęs pasmerkdamo (mirčiai, mirti, mirtimi). 6. Lenkų ponai manė, kad Lietuvą reikia padaryti (priklausoma, priklausomą) nuo jų. 7. Tai padėjo (krašto ūkio pakilimui, kilti krašto ūkiui, kelti krašto ūkį). 8. (Šiai dienai, šiandien, dabar, kol kas, šiam momentui) Lietuvoje padaryta ne viskas. 9. Daug lėšų reikėjo (kariuomenės išlaikymui, kariuomenę išlaikyti, kariuomenei išlaikyti). 10. Jo pasiūsti kariai išvyko nubausti (nepaklusnų kunigaikštį, nepaklusnaus kunigaikščio). 11. Skirgaila pranešė radęs Kęstutį (negyvu, negyvą). 12. Sukonkretindami istorijos dėstymą, padarome jį (įtikinamesnį, įtikinamesniu). 13. Vytautas buvo Kęstučio (ketvirtu, ketvirtas), o Birutės (pirmgimiu sūnumi, pirmgimis sūnus). 14. Pagaliau jis tapo (valdovu, valdovas). 15. Pabaltijo šalys tapo vėl (laisvomis, laisvos). 16. 1418 m. sukilimo Žemaitijoje (pagrindine priežastimi, pagrindinė priežastis) buvo valstiečių atidavinėjimas bajorams. 17. Reikėjo jaunuolius mokyti, kad jie būtų (naudingais, naudingi) tėvynei. 18. Cituojant istorijos šaltinius, reikia būti labai (tiksliau, tiksliam). 19. Bajorai stengėsi būti (nepriklausomi, nepriklausomais) nuo karaliaus valdžios. 20. (Lietuvos istorijos dėstyme, dėstant Lietuvos istoriją), ieškotina naujų kelių. 21. Jau (tuo laiku, tame laikotarpyje) kai kur veikė mokyklos. 22. Vytautas tada (buvo sąjungoje, buvo sudaręs sąjungą) su Ordinu. 23. Tai

buvo įteisinama (sutarčių formoje, sutarčių forma, sutartimis). 24. Sutartys su kryžiuočiais kėlė (nepasitenkinimą liaudyje bei bajorijos tarpe; liaudies ir bajorijos nepasitenkinimą). 25. Priespauda visada žadina (žmogaus, žmoguje) pasipriešinimą. 26. (Daugumoje, daugiausia, daugiausiai) tai buvo nuskurdę valstiečiai. 27. Kaip istorijos patirtį priitaikyti (šiūolaikinėse sąlygose, šiūolaikinėmis sąlygomis)?

II. *Nustatykite, kurios sintaksinės konstrukcijos su jose esančiu prielinksniu, bendratimi ar padalyviu taisyklingos. Klaidingas išbraukite.*

1. Neužtekdavo pinigų net (ant maisto, maistui). 2. Krizė atsiliepė ir (pramonei, į pramonę). 3. Tokie susirinkimai vykdavo kartą (į mėnesį, per mėnesį). 4. Po infliacijos (pas žmones nebeliko, žmonėms nebeliko, žmonės nebeturėjo) santaupų. 5. Karalius kreipėsi patarimo (pas popiežių, į popiežių). 6. (Ką, ko, pas ką) jis prašė pagalbos? 7. (Prie tokių sąlygų, tokiomis sąlygomis, esant tokioms sąlygoms) šaliai buvo labai sunku kariauti (prieš priešus, su priešais). 8. (Kad laimėtų laiko; kad laimėti laiko; norint laimėti laiko; norėdama laimėti laiko), Anglija delsė. 9. Buvo atsiimtose turėtose žemės, (jei neskaičiuoti, jei neskaičiuosime, jei neskaičiuotume) rytinio pakraščio. 10. Dar (prieš ateinant, prieš ateidami) į mokyklą, vaikai būna girdėję pasakojimų apie praeitį. 11. (Mokydamiesi, mokantis) istorijos mokiniai supranta, kad dabartinio gyvenimo pagrindas sukurtas praeities. 12. Krėvoje (iškalėjus, iškalėjęs) kelias dienas, Kęstutis buvo nužudytas. 13. (Kuriantis centralizuotai Švedijos valstybei, ji; Besikurianti Švedijos valstybė) daug kariavo su Rusija. 14. Savo (šalininkų remiamas, šalininkams remiant) sostą jis išlaikė. 15. (Mokiniam pageidaujant; mokinių pageidavimu; jei mokiniai pageidauja) galima kurį istorijos laikotarpį nušviesti plačiau. 16. (Vadovaujant mokytojui; vadovaujami mokytojo) mokiniai sukauptą kraštotyros medžiagą sutvarko. 17. (Vietoj to, kad laikytis; užuot laikęsis; vietoj to, kad laikytųsi) duoto žodžio, jis dažnai jį laužė.

III. *Vietoj brūkšnelių įrašykite reikiamą žodžio galūnę ar pabaigą.*

1. Gediminas buvo ger- organizator- ir diplomat- . 2. Apsikriktijusi Lietuva tapo pilnateis- Europos valstyb- . 3. Kas buvo tos sutarties iniciator- ? 4. Pirmaeil- istorijos šaltin- yra dokumentai.

5. Tai buvo Kęstučio žūtis priežast- . 6. Dabar tos šalys tapo galing- .
7. Jo vaidmuo politikoje tada buvo labai didel- . 8. Vytautas Lietuvą padarė centralizuot- , viening- ir stipr- . 9. Buvo skirta pinigų ginkl- pirk- . 10. Jis taip ir negavo žadēt- kunigaikštyst- . 11. Čia pateikiam- ir atsiminim- apie lietuviškos spaudos gabenimą per sieną. 12. Skirkime laiko istorijos mokymo priemon- paruoš- .
13. Kad sudomin- mokinius, papasakoju sakm- ir padavim- .
14. Dėst- istoriją, su dideliais sunkumais nesusiduriu. 15. Baig- istorijos kursą, surengiame kokią nors ekskursiją.

IV. Raskite ir pataisykite klaidingai pavartotus linksnius (jų yra ne kiekviename sakinyje).

1. Mažesni vaikai per istorijos pamokas ilgai neišlaiko dėmesį. 2. Į pagalbą savo broliui Skirgailai Jogaila davė ir lenkų bajorus bei kovinius būrius. 3. Buvo atsiųsta karių sukilimui malšinti. 4. Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė joje gyvenusias tautas nediskriminavo. 5. Nepalikime neklausinėje silpnėsių mokinių. 6. Istorijos pamokos labai tinka mokinių lavinimui. 7. Kaulai tiko žeberklams gaminti. 8. Tai buvo derybos 1380 m. sutarčiai. 9. Istorijos vadovėliai neturi būti per daug sudėtingais. 10. Politikams visada reikia būti įžvalgiais. 11. Teko būti visada pasiruošusiems atremti priešą. 12. Švedai siekė gauti gerą strateginę padėtį vykdyti tolesnę agresiją. 13. Kęstutis buvo humanišku, tad ir savo sūnų mokė būti tokiu pat. 14. Vytautas padarė kraštą nepriklausomu ir pats darėsi vis populiareniu. 15. Kaip istorijos dėstyimą daryti įdomesni? 16. Jis visą gyvenimą pasiliko tikru lietuviu. 17. Valdovai dažnai apsimesdavo palankiais, o tuo tarpu regzdavo pinksles. 18. Vytautas vienokioj ar kitokioj formoj tą veiklą tęsė. 19. Prancūzija pirmoj eilėj siekė susigrąžinti prarastas žemes, tame tarpe šiaurines. 20. Neturime kelti pirmoje vietoje istorijos faktų išmokimą, nes to pasėkoje istorijos mokslas taps nuobodžiu. 21. Priimti perbėgėlį Vytautą buvo kryžiuočių interesuose. 22. Kaip šiuolaikinėse sąlygose išlikti mažoms tautoms, kurios pagrinde neturi savos valstybės? 23. Daug tų istorijos veikalų parašyta lotynų kalboje.

V. Raskite ir pataisykite klaidingai pavartotas bendraties bei padalyvio konstrukcijas.

1. Kad apsiginti nuo grobuonių žvėrių, pirmą kartą žmonės kurdavo laužus. 2. Jei kalbėti apie romėnų kultūrą, tai ją labai veikė graikų kultūra. 3. Kad numalšintų sukilimą, buvo mestos visos jėgos. 4. Panaudojant konkretinimo priemones, vaizdžiau atskleidžiu istorijos reiškinius. 5. Feodalai stengėsi iš valstiečių išlupti kiek galint daugiau. 6. Gilinantis į istoriją, mokiniai geriau suvokia praeities pasaulį. 7. Tikslu patraukti prastuomenę, Romos valdovai stengėsi jai suteikti pramogų. 8. Nagrinėjant civilizacijų raidą, galima parodyti Lietuvos ir Europos ryšius. 9. Įsiveržus į Romą, vandalai ją nusiaubė. 10. Žlugus Vakarų Romos imperijai, galutinai žlugo ir vergovinė santvarka.

Aiškumas, tikslumas, geras stilius

I. Pasakykite glausčiau ir gyviau; veiksmažodinius daiktavardžius keiskite veiksmažodžiais.

1. Per istorijos pamokas būtinas dokumentinės medžiagos pateikimas. 2. Istorijos pamokose didelę reikšmę turi ir grožinės literatūros ištraukų panaudojimas. 3. Mindaugas įnešė didelį indėlį į Lietuvos valstybės stiprinimą. 4. Visa tai sudaro galimybę savo krašto problemų suvokimui, jų dalykiškam analizavimui ir vertinimui. 5. Tautinės ir pilietinės savimonės ugdymas vyksta daugelyje istorijos pamokų.

II. Parinkite tikslesnį, labiau tinkantį žodį ar posakį.

1. Politinius pranešimus iš laikraščių atlieka patys mokiniai. 2. Tarp Ordino ir Jogailos motinos Julijonos prasidėjo labai artimi santykiai. 3. Jogaila padarė Dovydiškėse medžioklę. 4. Valstiečiai priešindavosi savo išnaudojimui. 5. Jis pasisakė prieš dvarininkų elgesį su valstiečiais, kurie valstiečius sulygindavo vergams.

III. Pasakykite aiškiau, glausčiau, stilingiau, ištaisykite klaidas.

1. Pažindamas mokinys istorinius įvykius, juos rišdamas vienas su kitu, mokinys tuo pačiu lavina savo protą. 2. Dirbdama su mokiniais

grupėmis, kiekvienam istoriniam laikotarpiui paruošėme klausimų grupę, kurie įdomūs mokiniui. 3. Mokyme turi matyti dabartiniai pasikeitimai istorijos moksle, kurie atsisako senų pažiūrų. 4. Kęstučio veikimas Lietuvos reikalams negalėjo būti priimtas su politiniu Jogailos motinos nusistatymu. 5. Pastaruosius dvidešimt metų stebimas istorijos mokslo silpnėjimas daugelyje švietimų sistemų.

IV. Pasakykite logiškiau, sutvarkykite stilių.

1. Reikia, kad mokinys mokėtų istorijos įvykius pritaikyti fiziniame žemėlapyje. 2. Jogaila susilaukė visai kitų vaisių, kai pradėjo vykdyti gyvenimą lietuvių priklausomybę lenkams. 3. Nežiūrint įtemptos padėties užsienio politikoje, Lietuva negalėjo didžiuotis vieninga, stipria ir centralizuota kunigaikščio valdžia. 4. Vytautas manė, jog tai esančios kryžiuočių pinklės, norinčios sukelti valdovų nesantaiką.

Apibendrinamieji pratimai

I. Išbraukite iš suskliaustų kalbos dalykų netinkamus variantus.

1. Mokiniai, (sakykit, prašau; sakykit; sakykit, prašom; prašau, sakykit; prašom sakyti; prašom, sakykit; prašau sakyti), (ar yra pas ką klausimų, ar kas turi klausimų, ar kas nori paklausti). 2. (Netrukus, neužilgo, greitai, tuojau, ant dienu, šiomis dienomis) žada susitikti (stambiųjų, didžiųjų) šalių (septynetas, septyniukė). 3. Kas (išskirs, skirs, paskirs) lėšų (dėl apleistų dvarų restauravimo, apleistus dvarus restauruoti, apleistų dvarų restauravimui, apleistiems dvarams restauruoti)? 4. (Tolesni, tolimesni, vėlesni, paskui sekę) įvykiai parodė, kad (tikrumoje, iš tiesų, iš tikro, iš tikrųjų) jis buvo užsienio agentas. 5. Šis žemaičių sukilimas buvo akivaizdus valstiečių (kovos prieš jų išnaudojimą, kovos su jų išnaudojimu, jų priešinimosi išnaudojimui) pavyzdys. 6. (Manau, pagal mane, mano nuomone, mano supratimu, mano įsitikinimu, mano galva, man rodos) vaikai puikiausiai gali rašyti rašinėlius (istorinėmis, istorijos) temomis. 7. (Pirmoje eilėje, pirmiausia, pirmiausiai, visų pirma) Vytautas turėjo (apsikrikštyti, apsikrikštinti), tik (po to, paskui, vėliau) jis galėjo tikėtis karūnos. 8. (Nežiūrint kelių žodžio laužymų; Nors žodis kelis kartus buvo sulaužytas;

Kad ir buvo kelis kartus sulaužytas žodis), Ordinas, (kaip nekeista; nors ir keista, kad ir keista), Vytautą ir toliau globojo. 9. Ieškota kompromisų (su šlėktos masėmis, su šlėkta, su šlėktomis). 10. (Reikia pasakyti, tenka pažymėti, reikia pažymėti, tenka pasakyti), kad jie gyveno (Vakarų Europos kultūros įtakoje; veikiami Vakarų Europos kultūros; veikiant Vakarų Europos kultūrai; Vakarų Europos kultūros poveikyje). 11. Istoriniuose romanuose (dažniausiai, daugumoje, daugiausia, daugiausiai, pagrinde, paprastai, kaip taisyklė) (sutinkame, aptinkame, randame, matome) valingas asmenybes, kovojančias (vardan, dėl) žmogaus ar tautos laisvės. 12. Jie puldinėjo (kaimynines šalis, gretimas šalis, aplinkines šalis, kaimynystėje esančias šalis, šalis kaimynės), (ko pasekmėje, ko pasėkoje, ko rezultate, to pasekmėje, to pasėkoje, to rezultate, todėl, dėl to) šios šalys nusprendė vienytis, (tikslu apsiginti, norėdamos apsiginti, gindamosios, gindamosi, norint apsiginti, kad apsiginti, kad apsigintų) nuo bendro priešo.

II. Raskite įvairias kalbos klaidas (sakiniuose jų dažniausiai ne viena).

1. Darius, parodyk ant žemėlapiu, kur randasi Graikija. 2. Senovėje žmonės daugumoje vartojo akmeninius įrankius, su kurių pagalba galėjo kažką tai pasigaminti. 3. Toje gadynėje daugelis gyventojų buvo labai neturtingais. 4. Valstiečių nepasitenkinimą iššaukė įvedamos naujos prievolės, o taip pat valstiečių priklausomybės didinimas nuo bajoro. 5. Viso to rezultate šalyje gavosi chaosas. 6. Naudojantis pateikta istorijos medžiaga ar ją kuriant, mokiniai turtina savo vaizduotę, mokosi būti kūrybingais. 7. Jeigu kalbėti apie Napoleono žygį į Rusiją, tai jis buvo nesėkmingu. 8. Nekurie mokslininkai pilnai įsitikinę, kad seniausiųjų žmonių tėvynė – tai Afrika. 9. Pažinkime pasaulį tokiu, koks jis tikrumoje yra. 10. Karo eigą paliesime ant tiek, ant kiek būtina geresniam nagrinėjamos medžiagos supratimui. 11. Prieiname išvados, kad tada dar daug Lietuvos žemių, matomai, priklausė bendruomenėms. 12. Vytauto valdymo laikotarpyje Lietuva to meto Europoje tapo pačia galingiausia valstybe. 13. Kuomet nebuvo kur kreiptis, Vytautas ieškojo pagalbos pas Ordiną. 14. Jeigu anksčiau Vytautas vengė dalyti žemes bažnyčiai, tai vėliau jis jas dalijo. 15. Reikėjo gintis prieš bendrą priešą – Maskvos valstybę. 16. Dalykas tame, kad

turtingos nafta šalys stengiasi neleisti numušti jos kainos. 17. Reikia valstybiniai mąstyti ir atstovauti tautos interesus. 18. To pasekmėje žmonės gali nebetikėti politikų žodžiams, ir tas visuotinas nepasitikėjimas šalį silpnins. 19. Laike istorijos pamokos niekada neklausinėju tik vieną mokinį. 20. Istorijos pamokose rašto darbai yra svarbūs tam, kad lavinti mąstymą. 21. Daleiskim, vietoj to, kad rengti istorijos pamoką klasėje, kartais galima ją surengti išpūdingesnėje aplinkoje.

III. *Ištaisykite įvairias rišlaus teksto kalbos klaidas (jų yra ne kiekviename sakinyje).*

III amžiuje senoji Kinijos imperija suiro ir gavosi keletas tarpusavyje kariaujančių valstybių. Kinija tapo silpnesne, sunkiai pajėgė kovoti prieš priešus. Jos silpnumu neužilgo pasinaudojo klajoklių gentys. Kelių šimtmečių bėgyje klajokliai puldinėjo ir teriojo Šiaurės Kiniją, kur pagrindė gyveno valstiečiai, ir jiems reikėjo būti pasirengusiems gintis.

VI amžiaus pabaigoje Kinija susijungė. Pas imperatorių buvo didelė armija, reiškia, užteko jėgų, kad apsiginti nuo klajoklių.

Žemė Kinijoje skaitėsi imperatoriaus nuosavybė. Rudens laikotarpyje imperatorius siūsdavo į kaimus valdininkus duoklės rinkimui. Stengiantis stropiai įvykdyti įsakymą, valdininkai atimdavo daugiau pusės produktų. To pasėkoje nederliaus metais šimtai ir šimtai žmonių mirdavo. Kad išsigelbėjus iš tokios feodalų priespaudos, kiniečiai bėgo į kalnus ir miškus. Ten jie jungėsi į būrius ir po kiek laiko sukilo.

Literatūra

- Dabartinės lietuvių kalbos gramatika. – V., 1997.
Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. – 3 leid. – V., 1993.
Didžiųjų kalbos klaidų sąrašas // Gimtoji kalba. 1998, Nr. 2. P. 2–36.
Kaip nereikia kalbėti / Sudarė D. Mikulėnienė. – V., 1991.
Kalbos praktikos patarimai / Sudarė A. Pupkis. – 2 leid. – V., 1985.
Kanceliarinės kalbos patarimai / Atsak. redaktorius P. Kniūkšta. – V., 1998.
Labutis V. Lietuvių kalbos sintaksė. – V., 1998.
Lietuvių kalbos komisijos nutarimai 1977–1998. – V., 1998.
Lietuvių kalbos tarties žodynas / Sudarė V. Vitkauskas. – V., 1985.
Mokomasis lietuvių kalbos rašybos ir kirčiavimo žodynas / Sudarė P. Kniūkšta, A. Lyberis. – K., 1998.
Paulauskienė A. Lietuvių kalbos morfologija. – V., 1994.
Pikėilingis J. Lietuvių kalbos stilistika. T. 1. – V., 1971; T. 2. – V., 1957.
Piročkinas A. Administracinės kalbos kultūra. – V., 1990.
Pupkis A. Kalbos kultūros pagrindai. – V., 1980.
Šukys J. Lietuvių kalbos linksniai ir prielinksniai: vartosenos ir normos. – K., 1998.
Tarpautinių žodžių žodynas / Atsak. redaktorius V. Kvietkauskas. – V., 1985.
Vietovardžių kirčiavimo žodynas / Sudarė M. Razmukaitė, V. Vitkauskas. – V., 1994.
Vitkauskas V. Lietuvių kalbos kirčiavimo žodynas. – V., 1995.
Župerka K. Lietuvių kalbos stilistika. – V., 1983.

Tur in y s

Pratarmė	3
KLAIDINGAI PAVARTOJAMŲ ŽODŽIŲ, KAI KURIŲ JŲ FORMŲ BEI ŽODŽIŲ JUNGINIŲ ABĖCĒLINIS SĄRAŠAS	5
KIRČIAVIMAS	27
Sunkiau kirčiuojamų dažnesnių žodžių kirčiavimo lentelė	27
Lietuvos miestų ir svarbesnių istorinių vietų vardų kirčiavimo lentelė	38
Sunkiau kirčiuojami istorinių asmenybių asmenvardžiai	41
Istorijos terminai ir žodžiai su sunkiau kirčiuojamomis priesagomis ar baigmenimis (abėcėlės tvarka)	42
Kirčiavimo skirtumai, kai homonimiškas žodis yra daiktavardis ir kai yra būdvardis	47
Sunkiau kirčiuojami istorikams aktualūs veiksmažodžiai	47
Istorikams aktualiųrieveiksmių ir jungtukų kirčiavimas	48
PRATIMAI	49
Tartis ir kirčiavimas	49
Leksika	52
Morfologija	56
Sintaksė	58
Aiškumas, tikslumas, geras stilius	61
Apibendrinamieji pratimai	62
Literatūra	65

Šu-16

Šukys, Jonas

Kalbos patarimai istorijos mokytojams / Jonas Šukys. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos inst., 1998. – 66 p.

Bibliogr.: p. 65

ISBN 5-420-01446-7

Knygelės paskirtis – pateikti istorikų kalbai būdingesnius klaidingai pavartojamus žodžius, kai kurias jų formas bei žodžių junginius iš leksikos, morfologijos ir sintaksės. Knygelėje išdėstyti svarbiausi kirčiavimo dalykai, gausu istorikams aktualių žodžių kirčiavimo lentelių, taip pat įvairių kalbos lygmenų pratimų kalbiniams įgūdžiams stiprinti.

UDK 808.82–06

JONAS ŠUKYS

Kalbos patarimai
istorijos
mokytojams

Redaktorė *Rita Vinslovaite*

Viršelio dailininkė *Liucija Pikšrienė*

Techninė redaktorė *Elvyra Volkienė*

Korektorės *Laima Balaikienė, Aldutė Sidarkevičienė*

1998 12 15, 4,03 apsk. leid. I. Tiražas 2000 egz. Užs. 412a. Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, L. Asanavičiūtės g. 23, LT-2050 Vilnius. Spausdino BS&PB spaustuvė, Antakalnio g. 52, LT-2055 Vilnius